Кушымта 2.2.5

Эш программасы

Предмет:Туган(татар) әдәбияттан (татар телен туган тел буларак өйрәнүчеләр өчен)

Белем бирү баскычы: төп гомуми

МБГББУ “2нче санлы Урыссу урта гомуми белем бирү мәктәбе”

Төзүчеләр:Туган (татар)тел һәм әдәбияты укытучылары

5-9 нчы сыйныф укучылары өчен туган (татар) әдәбияттан эш программасы Федераль Дәүләт стандартларында күрсәтелгән гомуми белем бирү нәтиҗәләренә куелган таләпләрне һәм "Рус телендә гомуми белем бирү оешмаларында татар әдәбиятын туган тел буларак укыту предметының үрнәк эш программасы"н, (төзүче-авторы: Ф.Ф. Хасанова– Казан) исәпкә алып төзелде.

Түбәндәге уку әсбаплары аша гамәлгә ашырыла:

Класс	Уку әсбаплары	Автор	Нәшрият
5	Татар әдәбияты. "Рус телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен (татар балалары өчен)	А.М. Закирҗанова Г.Р. Габдулхакова	Татарстан Китап Нәшрияты
6	Татар әдәбияты. "Рус телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен, (татар балалары өчен)	Ф.Г.Галимуллин Л.К. Хисматова	Татарстан Китап Нәшрияты
7	Татар әдәбияты. "Рус телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен, (татар балалары өчен)	Ә.Н. Нәҗипова Л.Ш. Исхакова	Татарстан Китап Нәшрияты
8	Татар әдәбияты. "Рус телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен, (татар балалары өчен)	З.Н. Хәбибуллина Х.Г.Фәрдиева	Татарстан Китап Нәшрияты
9	Татар әдәбияты. "Рус телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен, (татар балалары өчен)	Х.Г. Фәрдиева Л.К. Хисматова	Татарстан Китап Нәшрияты

Эш программасы 174 сәгатькә исәпләнгән (5нче сыйныфлар- 35 сәгать, 6 нчы сыйныфлар- 35сәгать, 7 нче сыйныфлар- 35сәгать, 8 нче сыйныфлар- 35 сәгать, 9 нчы сыйныфлар- 34 сәгать)

Укыту предметының планлаштырылган нәтиҗәләре.

5 нче сыйныф.

Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр

– Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү, күпмилләтле илебезгә карата ярату хисләре, татар әдәбиятына һәм башка халыклар әдәбиятына, мәдәниятенә ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү;
- төрле мәгълүмат чараларын танып-белү һәм аралашу мәсьәләсен хәл иткәндә сүзлекләр, энциклопедия, Интернет ресурслар һ.б. куллана;
– активлыкка, мөстәкыйль фикер йөртүгә, акыл һәм рухи эшчәнлеккә өйрәтү, шәхес буларак формалашуның дәвам итүе.
– үзең белән идарә итүгә юнәлдерелгән белем һәм күнекмәләрне тормышның төрле шартларында куллана белергә, тормышта үз урыныңны күзаллый башлау;
  – Ватан алдында җаваплылык, милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру;
  – Дәүләт символларына (герб, флаг, гимн) хөрмәт тәрбияләү.
  – әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү.

Метапредмет нәтиҗәләре

≪Әдәбият≫ курсын өйрәнүнең метапредмет нәтиҗәләре булып, универсаль уку-укыту гамәлләре формалаштыру санала (УУГ).

Регулятив УУГ (РУУГ):

— мөстәкыйль рәвештә дәреснең проблемасын (тема) һәм максатларын формалаштыру;
— проблеманы аңлый белү, гипотеза чыгару, материалны төзү, үз фикереңне раслау өчен дәлилләр сайлый белү, телдән (диалогик,монологик) һәм язма сөйләмдә сәбәп-нәтиҗә бәйләнешен аерып алу, нәтиҗәләрне формалаштыру;
— максатка ирешү юлларын билгеләү;
— уку проблемасын чишү өчен план төзү;
— шушы план нигезендә эш оештыру, үз эшчәнлегенең максатка ирешүдә ни дәрәҗәдә нәтиҗәле булуын күзәтү;
— укытучы белән бергәләп, үз эшен, иптәшләренең җавапларын бәяләү.

Танып белү УУГ (ТБУУГ):

— укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләү, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве;
— мөстәкыйль рәвештә төрле текстларны укый белү (төп текст, астөшермә һ.б.), өстәмә материалларны таба һәм тиешле урында куллана белү;
— укуның төрле формаларыннан файдалану (аңлап уку,өстән-өстән, эчтәлекне аңлап);
— төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү;
— үзенә кирәкле мәгълүматны төрле формада бирелгән чыганаклардан туплау (тулы текст, өзек, иллюстрация, схема);
— бер мәгълүматны икенче төрле итеп үзгәртә алу (план төзү,таблица, схема);
— укылган әсәрнең эчтәлеген (яки ишеткәнне), текстка якын итеп, кыскача сайлап сөйли белү;

— әдәбиятны музыка, рәсем сәнгате белән бәйләп, сүз сәнгатенең кыйммәтен күрсәтү, матурлыкны танырга өйрәтү;
— әдәбиятны тел белеме белән бәйләп, әдәби әсәр теленең үзенчәлекләрен, әсәр стилен җиткерү;
— татар әдәбиятын рус әдәбияты, башка халыклар әдәбиятлары белән бәйләп укытып, әдәбиятлар арасындагы уртак проблемаларны, уртак кыйммәтләрне күрсәтү аша, дөнья культурасы белән таныштыру;
— сүзлекләр, белешмә материаллардан файдалану;
— бәхәсләшү, үз фикерен дәлилләү, анализ ясау, йомгаклау;
— әдәбиятны тарих, җәмгыять белеме, экология предметлары белән бәйләп, дөнья, яшәү, табигать, кешелек җәмгыяте турындакүзаллау формалаштыру.

Коммуникатив УУГ (КУУГ):

— төрле фикерләрне исәпкә алып эш итү;
— үз фикерен тексттан өземтәләр китереп дәлилли белү;
— бер фикер кабул иткәнче, төрле җавапларны тыңлау, чагыштыру, нәтиҗә ясау;
— күмәк эш вакытында, бигрәк тә фикер агышлары төрле булганда, бер фикергә килә белү;
— укылган, тыңланган әсәрләр буенча сораулар бирә алу;
— үз эшен контрольдә тоту, иптәшләренә ярдәм итү;
— коммуникатив күнекмәләрнең кеше тормышындагы ролен билгеләү;
— үз фикерләрен телдән һәм язма формада җиткерә белү;
— башкаларны тыңлый, кирәк булганда үз фикерләрен үзгәртә алу;
— иптәшләре каршында төрле темаларга чыгыш ясау;
— бергәләп эшләгәндә бердәм карар кабул итә алу;
— текст буенча сораулар куя белү.

Предмет нәтиҗәләре

Халык авыз иҗаты. Фольклордан автор әсәрләренә.

Укучы өйрәнәчәк:

- халык авыз иҗаты турында мәгълүмат алырга, системалаштырырга, халык авыз иҗаты һәм матур әдәбиятның уртак һәм аермалы якларын күрсәтергә;
- фольклорның кече жанрлары, балалар фольклоры, бишек җырлары, әкиятләр, аларның төзелеше һәм төрләре турында мәгълүмат алырга, аларның идея эчтәлеген ачыкларга.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген алачак:

- сүз сәнгатенең образлы табигатен тоярга;
- әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын ачыкларга;
- үз фикерен дәлилләргә;

Урта гасыр төрки-татар әдәбияты үрнәкләре

Укучы өйрәнәчәк:

- борынгы әдәбиятны аңлап укырга;
- дөрес итеп укырга;
- өйрәнгән әдәби әсәрнең эчтәлеге буенча фикер алышырга;
- геройларга характеристика бирергә.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген алачак:

- укылганга үзеңнең мөнәсәбәтеңне белдерергә;
- әсәрне (өзекне) сәнгатьле итеп укырга;
- кабатлап сөйләүнең төрләреннән файдаланырга;
- өйрәнелгән әсәргә бәйле рәвештә, телдән һәм язмача фикер белдерергә.

XIX гасыр әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- әдәби әсәрләрне аңлап укырга;
- өйрәнгән әдәби әсәрнең эчтәлеге буенча фикер алышырга;
- геройларга характеристика бирергә.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- өйрәнгән әдәби әсәрнең эчтәлеген аңларга;
- өйрәнгән әдәби-теоретик төшенчәләрне истә калдырырга;
- әдәби текстны кабул итәргә һәм анализларга;
- әдәби текстның мәгънәви өлешләрен аерып чыгарырга, укылган буенча тезислар һәм план төзергә.

XX гасыр башы әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- төркемнәрдә фикер алышырга;
- укыган әсәрнең темасын, проблемасын билгеләргә;
- геройларга характеристика бирергә;
- сюжет, композиция үзенчәлекләрен, махсус сурәтләү чараларының ролен ачарга.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- укылганга үзеңнең мөнәсәбәтеңне белдерергә;
- әсәрне (өзекне) сәнгатьле итеп укырга;
- кабатлап сөйләүнең төрләреннән файдаланырга;
- өйрәнелгән әсәргә бәйле рәвештә, телдән һәм язмача фикер белдерергә.

Бөек Ватан сугышы чоры әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- әдәби әсәрдәге эпизодларны һәм геройларны чагыштырырга;
- өйрәнгән әдәби әсәрнең эчтәлеге буенча фикер алышырга;

- геройларга характеристика бирергә.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- классик әдипләрнең иҗаты белән танышырга;
- укылган әсәр буенча фикер алышуда катнашырга, фикерне дәлилли белергә.

<u>Сугыштан соңгы чор әдәбияты</u>

Укучы өйрәнәчәк:

- төркемнәрдә фикер алышырга;
- укыган әсәрнең темасын, проблемасын билгеләргә;
- геройларга характеристика бирергә;
- сюжет, композиция үзенчәлекләрен, махсус сурәтләү чараларының ролен ачарга.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- татар әдәби теленең нормаларына нигезләнеп, кирәкле темага телдән һәм язмача бәйләнешле текст төзергә;
- эстетик зәвыкка туры килә торган әдәби әсәрләрне сайларга һәм аларны бәяләргә;
- аерым автор, аның әсәре, гомумән, әдәбият турында кирәкле мәгълүматны белешмә әдәбият, вакытлы матбугат, Интернет чаралары һ.б. аша эзләү юлларын табарга.

<u>Тәрҗемә әсәрләр</u>

Укучы өйрәнәчәк:

- төркемнәрдә фикер алышырга;
- укыган әсәрнең темасын, проблемасын билгеләргә;
- геройларга характеристика бирергә;
- сюжет, композиция үзенчәлекләрен, махсус сурәтләү чараларының ролен ачарга.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- укылганга үзеңнең мөнәсәбәтеңне белдерергә;
- әсәрне (өзекне) сәнгатьле итеп укырга;
- кабатлап сөйләүнең төрләреннән файдаланырга;
- өйрәнелгән әсәргә бәйле рәвештә, телдән һәм язмача фикер белдерергә.

<u>Язучылар иҗатында юмор</u>

Укучы өйрәнәчәк:

- төркемнәрдә фикер алышырга;
- укыган әсәрнең темасын, проблемасын билгеләргә;
- геройларга характеристика бирергә;
- сюжет, композиция үзенчәлекләрен, махсус сурәтләү чараларының ролен ачарга.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- татар әдәби теленең нормаларына нигезләнеп, кирәкле темага телдән һәм язмача бәйләнешле текст төзергә;

- эстетик зәвыкка туры килә торган әдәби әсәрләрне сайларга һәм аларны бәяләргә;
- аерым автор, аның әсәре, гомумән, әдәбият турында кирәкле мәгълүматны белешмә әдәбият, вакытлы матбугат, Интернет чаралары һ.б. аша эзләү юлларын табарга.

6 нчы сыйныф

Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр

– Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү, күпмилләтле илебезгә карата ярату хисләре, татар әдәбиятына һәм башка халыклар әдәбиятына, мәдәниятенә ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү;
- төрле мәгълүмат чараларын танып-белү һәм аралашу мәсьәләсен хәл иткәндә сүзлекләр, энциклопедия, Интернет ресурслар һ.б. куллана;
– активлыкка, мөстәкыйль фикер йөртүгә, акыл һәм рухи эшчәнлеккә өйрәтү, шәхес буларак формалашуның дәвам итүе.
– үзең белән идарә итүгә юнәлдерелгән белем һәм күнекмәләрне тормышның төрле шартларында куллана белергә, тормышта үз урыныңны күзаллый башлау;
  – Ватан алдында җаваплылык, милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру;
  – Дәүләт символларына (герб, флаг, гимн) хөрмәт тәрбияләү.
  – әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү.

Метапредмет нәтиҗәләре

≪Әдәбият≫ курсын өйрәнүнең метапредмет нәтиҗәләре булып, универсаль уку-укыту гамәлләре формалаштыру санала (УУГ).

Регулятив УУГ (РУУГ):

— мөстәкыйль рәвештә дәреснең проблемасын (тема) һәм максатларын формалаштыру;

— проблеманы аңлый белү, гипотеза чыгару, материалны төзү, үз фикереңне раслау өчен дәлилләр сайлый белү, телдән (диалогик,монологик) һәм язма сөйләмдә сәбәп-нәтиҗә бәйләнешен аерып алу, нәтиҗәләрне формалаштыру;

— максатка ирешү юлларын билгеләү;

— уку проблемасын чишү өчен план төзү;

— шушы план нигезендә эш оештыру, үз эшчәнлегенең максатка ирешүдә ни дәрәҗәдә нәтиҗәле булуын күзәтү;

— укытучы белән бергәләп, үз эшен, иптәшләренең җавапларын бәяләү.

Танып белү УУГ (ТБУУГ):

— укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләү, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве;

— мөстәкыйль рәвештә төрле текстларны укый белү (төп текст, астөшермә һ.б.), өстәмә материалларны таба һәм тиешле урында куллана белү;

— укуның төрле формаларыннан файдалану (аңлап уку,өстән-өстән, эчтәлекне аңлап);

— төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү;

— үзенә кирәкле мәгълүматны төрле формада бирелгән чыганаклардан туплау (тулы текст, өзек, иллюстрация, схема);

— бер мәгълүматны икенче төрле итеп үзгәртә алу (план төзү,таблица, схема);
— укылган әсәрнең эчтәлеген (яки ишеткәнне), текстка якын итеп, кыскача сайлап сөйли белү;
— әдәбиятны музыка, рәсем сәнгате белән бәйләп, сүз сәнгатенең кыйммәтен күрсәтү, матурлыкны танырга өйрәтү;
— әдәбиятны тел белеме белән бәйләп, әдәби әсәр теленең үзенчәлекләрен, әсәр стилен җиткерү;
— татар әдәбиятын рус әдәбияты, башка халыклар әдәбиятлары белән бәйләп укытып, әдәбиятлар арасындагы уртак проблемаларны, уртак кыйммәтләрне күрсәтү аша, дөнья культурасы белән таныштыру;
— сүзлекләр, белешмә материаллардан файдалану;
— бәхәсләшү, үз фикерен дәлилләү, анализ ясау, йомгаклау;
— әдәбиятны тарих, җәмгыять белеме, экология предметлары белән бәйләп, дөнья, яшәү, табигать, кешелек җәмгыяте турындакүзаллау формалаштыру.

Коммуникатив УУГ (КУУГ):

— төрле фикерләрне исәпкә алып эш итү;
— үз фикерен тексттан өземтәләр китереп дәлилли белү;
— бер фикер кабул иткәнче, төрле җавапларны тыңлау, чагыштыру, нәтиҗә ясау;
— күмәк эш вакытында, бигрәк тә фикер агышлары төрле булганда, бер фикергә килә белү;
— укылган, тыңланган әсәрләр буенча сораулар бирә алу;
— үз эшен контрольдә тоту, иптәшләренә ярдәм итү;
— коммуникатив күнекмәләрнең кеше тормышындагы ролен билгеләү;
— үз фикерләрен телдән һәм язма формада җиткерә белү;
— башкаларны тыңлый, кирәк булганда үз фикерләрен үзгәртә алу;
— иптәшләре каршында төрле темаларга чыгыш ясау;
— бергәләп эшләгәндә бердәм карар кабул итә алу;
— текст буенча сораулар куя белү.

Предмет нәтиҗәләре

– **Халык авыз иҗаты. Җырлар.**

Укучы өйрәнәчәк:

-җырлар һәм аларның төрләрен аера белергә;
-сәнгатьле укырга.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:

-төркем эчендә әңгәмәдә катнашырга;
-тема буенча үз фикереңне формалаштырырга һәм аны төпле дәлилләр белән башкаларга җиткерергә;
- уку максатын мөстәкыйль формалаштыра белергә.

Борынгы әдәбият үрнәкләре

Укучы өйрәнәчәк:

-өйрәнелгән язучылар турында сөйләргә;

-укылган текстның эчтәлеген сөйләргә һәм нәтиҗә ясый белергә, аңа үз мөнәсәбәтеңне белдерә алырга.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:

- татарча әдәби текстны кабул итәргә һәм аңларга, иҗат ителгән чор белән тарихи-мәдәни бәйләнешләрен һәм аңа салынган мәңгелек кыйммәтләрне күзаллый белергә.

XVIII гасыр әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

-өйрәнелгән язучылар турында сөйләргә;

-уку һәм сөйләм барышында орфоэпик нормаларны сакларга;

-бәет жанры турында аңлатып бирергә.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:

- классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларына кагылышлы төп фактларны белергә;

-төркемдә яки парларда фикер алышканда, үз уеңны, хисләреңне белдерү өчен, төрле сөйләм чараларыннан файдалана белергә.

XIX гасыр әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

-өйрәнелгән язучылар турында сөйләргә;

-уку һәм сөйләм барышында орфоэпик нормаларны сакларга;

- юмор, сатира, афоризм турында аңлатып бирергә.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:

-татар әдәбиятына хас рухи-әхлакый кыйммәтләрне, әдәби-эстетик үзенчәлекләрне аңларга;

-укыган әдәби әсәрнең эчтәлеген, темасын, проблемасын, идеясен беркадәр билгеләргә, геройларны бәяли белергә.

XX гасыр башы, 1920-1930 нчы еллар әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

-уңай герой, лирик герой төшенчәләрен аера белергә;

-поэма жанрының үзенчәлекләрен билгеләргә; опера терминын аңлатып бирергә;

-әдәби әсәрләрдән метафораны таба белергә.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:

- классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларына кагылышлы төп фактларны белергә;

- тәкъдим ителгән ситуация, тема яки картина турында текст төзеп сөйләргә;

-әдәби әсәрләр, ирекле темалар буенча татар телендә иҗади эшләр башкарырга **.**

Бөек Ватан сугышы чоры әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

-өйрәнелгән язучылар турында сөйләргә;
-уку һәм сөйләм барышында орфоэпик нормаларны сакларга;
-әдәби әсәрләрдән сурәтләү чараларын табарга;
-инверсия турында аңлатып бирергә.
Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:
- классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларына кагылышлы төп фактларны белергә;
-укыган әдәби әсәрнең эчтәлеген, темасын, проблемасын, идеясен беркадәр билгеләргә, геройларны бәяли белергә;
- тәкъдим ителгән ситуация, тема яки картина турында текст төзеп сөйләргә.

Сугыштан соңгы чор әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:
-өйрәнелгән язучылар турында сөйләргә;
-әдәби әсәрләрдән сурәтләү чараларын табарга;
-баллада жанры турында аңлатып бирергә.
Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:
- классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларына кагылышлы төп фактларны белергә;
-укыган әдәби әсәрнең эчтәлеген, темасын, проблемасын, идеясен беркадәр билгеләргә, геройларны бәяли белергә.

Туган як матурлыгы

Укучы өйрәнәчәк:
-өйрәнелгән язучылар турында сөйләргә;
-татар халкының гаилә-көнкүреш, гореф-гадәт һәм йолаларын аңлата белергә;
-әдәби әсәрләрдән сурәтләү чараларын табарга.
Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:
- классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларына кагылышлы төп фактларны белергә;
- тәкъдим ителгән ситуация, тема яки картина турында текст төзеп сөйләргә;
-әдәби әсәрләр, ирекле темалар буенча татар телендә иҗади эшләр башкарырга.

Тәрҗемә әсәрләр

Укучы өйрәнәчәк:
-рус һәм татар телендәге әдәби әсәрләрне чагыштырып бәяләргә, әхлакый идеалларның охшаш һәм аермалы якларын билгеләргә **.**
Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:
-татар әдәбияты текстларын рус һәм башка халыклар әдәбияты әсәрләре белән чагыштырырга;
- тәкъдим ителгән ситуация, тема яки картина турында текст төзеп сөйләргә;
-әдәби әсәрләр, ирекле темалар буенча татар телендә иҗади эшләр башкарырга

Юмор теле

Укучы өйрәнәчәк:

-әдәби әсәрләрдән сурәтләү чараларын табарга;
-ирония турында аңлатып бирергә.
Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:
- классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларына кагылышлы төп фактларны белергә;
- тәкъдим ителгән ситуация, тема яки картина турында текст төзеп сөйләргә;
-әдәби әсәрләр, ирекле темалар буенча татар телендә иҗади эшләр башкарырга.

Туган тел – изге тел

Укучы өйрәнәчәк:
-әдәби әсәрләрдән сурәтләү чараларын табарга **.**
Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак:
- классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларына кагылышлы төп фактларны белергә;
-татар әдәбияты үрнәкләренә үз мөнәсәбәтеңне булдырырга;
- тәкъдим ителгән ситуация, тема яки картина турында текст төзеп сөйләргә.

7 нче сыйныф

Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр

– Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү, күпмилләтле илебезгә карата ярату хисләре, татар әдәбиятына һәм башка халыклар әдәбиятына, мәдәниятенә ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү;
- төрле мәгълүмат чараларын танып-белү һәм аралашу мәсьәләсен хәл иткәндә сүзлекләр, энциклопедия, Интернет ресурслар һ.б. куллана;
– активлыкка, мөстәкыйль фикер йөртүгә, акыл һәм рухи эшчәнлеккә өйрәтү, шәхес буларак формалашуның дәвам итүе.
– үзеңбелән идарә итүгә юнәлдерелгән белем һәм күнекмәләрне тормышның төрле шартларында куллана белергә, тормышта үз урыныңны күзаллый башлау;
  – Ватан алдында җаваплылык, милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру;
  – Дәүләт символларына (герб, флаг, гимн) хөрмәт тәрбияләү.
  – әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү.

Метапредмет нәтиҗәләре

≪Әдәбият≫ курсын өйрәнүнең метапредмет нәтиҗәләре булып, универсаль уку-укыту гамәлләре формалаштыру санала (УУГ).

Регулятив УУГ (РУУГ):

— мөстәкыйль рәвештә дәреснең проблемасын (тема) һәм максатларын формалаштыру;
— проблеманы аңлый белү, гипотеза чыгару, материалны төзү, үз фикереңне раслау өчен дәлилләр сайлый белү, телдән (диалогик,монологик) һәм язма сөйләмдә сәбәп-нәтиҗә бәйләнешен аерып алу, нәтиҗәләрне формалаштыру;
— максатка ирешү юлларын билгеләү;
— уку проблемасын чишү өчен план төзү;

— шушы план нигезендә эш оештыру, үз эшчәнлегенең максатка ирешүдә ни дәрәҗәдә нәтиҗәле булуын күзәтү;
— укытучы белән бергәләп, үз эшен, иптәшләренең җавапларын бәяләү.

Танып белү УУГ (ТБУУГ):

— укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләү, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве;
— мөстәкыйль рәвештә төрле текстларны укый белү (төп текст, астөшермә һ.б.), өстәмә материалларны таба һәм тиешле урында куллана белү;
— укуның төрле формаларыннан файдалану (аңлап уку,өстән-өстән, эчтәлекне аңлап);
— төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү;
— үзенә кирәкле мәгълүматны төрле формада бирелгән чыганаклардан туплау (тулы текст, өзек, иллюстрация, схема);

— бер мәгълүматны икенче төрле итеп үзгәртә алу (план төзү,таблица, схема);
— укылган әсәрнең эчтәлеген (яки ишеткәнне), текстка якын итеп, кыскача сайлап сөйли белү;
— әдәбиятны музыка, рәсем сәнгате белән бәйләп, сүз сәнгатенең кыйммәтен күрсәтү, матурлыкны танырга өйрәтү;
— әдәбиятны тел белеме белән бәйләп, әдәби әсәр теленең үзенчәлекләрен, әсәр стилен җиткерү;
— татар әдәбиятын рус әдәбияты, башка халыклар әдәбиятлары белән бәйләп укытып, әдәбиятлар арасындагы уртак проблемаларны, уртак кыйммәтләрне күрсәтү аша, дөнья культурасы белән таныштыру;
— сүзлекләр, белешмә материаллардан файдалану;
— бәхәсләшү, үз фикерен дәлилләү, анализ ясау, йомгаклау;
— әдәбиятны тарих, җәмгыять белеме, экология предметлары белән бәйләп, дөнья, яшәү, табигать, кешелек җәмгыяте турындакүзаллау формалаштыру.

Коммуникатив УУГ (КУУГ):

— төрле фикерләрне исәпкә алып эш итү;
— үз фикерен тексттан өземтәләр китереп дәлилли белү;
— бер фикер кабул иткәнче, төрле җавапларны тыңлау, чагыштыру, нәтиҗә ясау;
— күмәк эш вакытында, бигрәк тә фикер агышлары төрле булганда, бер фикергә килә белү;
— укылган, тыңланган әсәрләр буенча сораулар бирә алу;
— үз эшен контрольдә тоту, иптәшләренә ярдәм итү;
— коммуникатив күнекмәләрнең кеше тормышындагы ролен билгеләү;
— үз фикерләрен телдән һәм язма формада җиткерә белү;
— башкаларны тыңлый, кирәк булганда үз фикерләрен үзгәртә алу;
— иптәшләре каршында төрле темаларга чыгыш ясау;
— бергәләп эшләгәндә бердәм карар кабул итә алу;
— текст буенча сораулар куя белү.

Предмет нәтиҗәләре

Халык авыз иҗаты

Укучы өйрәнәчәк:

- фольклор төрләрен искә төшеререргә, мисаллар китерергә;
- риваять һәм легендалар турында мәгълүмат алырга;
- халык авыз иҗаты әсәрләрен әдәби әсәрләрдән аера белергә, аларда үткәрелгән төп фикерне исбатлый белергә;
- өйрәнелгән әсәргә бәйле телдән һәм язмача фикерләрне белдерергә.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- Фольклорның төп жанрла рын, халык авыз иҗаты әсәрләрен әдәби әсәрләрдән аера алу, аларда үткәрелгән төп фикерне исбатлый белергә.

Урта гасыр әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- Борынгы әдәбиятның үзенчәлекләре, әсәрдәге тарихи вакыйгалар турында мәгълүмат алырга;
- лирик әсәргә анализ ясау үрнәге белән танышырга;
- төп образларга характеристика бирергә;
- хикәя" һәм "хикәят" терминнарының аермасын интернеттан карап әйтергә;
- хикәятләрне укырга, мәгънәләрен аңлатырга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- үрнәк буенча анализ ясау, төп образларга характеристика бирү;
- төрле сүзлекләрдән һәм мультимедия чараларыннан кирәкле мәгълүматны эзләп табарга.

XIX гасыр әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- Закир Һадиның тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын өйрәнергә, истә калдырырга;
- эпик әсәргә анализ ясарга;
- үрнәк ярдәмендә әсәргә анализ ясарга;
- иске типтагы мәдрәсә хәлфәсенең портретын сурәтләргә, фикер алышырга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- төрле сүзлекләрдән һәм мультимедия чараларыннан кирәкле мәгълүматны эзләп табарга.

XX гасыр башы әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- Г.Тукай, Дәрдемәндләрнең тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын өйрәнү, истә калдыру;
- шигырьләрне сәнгатьле итеп уку;
- Ә.Фәйзи, Г.Ибраһимовларныңтормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын өйрәнү, истә калдыру;

- укыган әсәр буенча фикер алышуда катнашу, фикерләреңне дәлилли белү;
- әдәби текстны кабул итү һәм анализлау;
- әдәби текстның мәгънәви өлешләрен аерып чыгару, укыган буенча тезислар һәм план төзү;
- әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын ачыклау;
- укыган әсәрнең темасын, проблемасын, идеясен билгеләү.фольклор төрләрен искә төшерү, мисаллар китерергә;
- риваять һәм легендалар турында мәгълүмат алырга;
- халык авыз иҗаты әсәрләрен әдәби әсәрләрдән аера белергә, аларда үткәрелгән төп фикерне исбатлый белергә;
- өйрәнелгән әсәргә бәйле телдән һәм язмача фикерләрне белдерергә;
- Һади Такташның тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын өйрәнү, истә калдырырга;
- укыган әсәр буенча фикер алышуда катнашу, фикерләреңне дәлилли белү; геройларга характеристика бирергә;
- поэма, аңа хас үзенчәлекләр турында.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- язучының тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын истә калдыру; шигырьне сәнгатьле уку, ятлау белән беррәттән сурәтләү чараларын, табигать тасвирларын, пейзаж һ.б. таба белү күнекмәләрен формалаш тыру.
- әдәби әсәрләрнең идея-тема тикасы, образлар системасы һәм сюжет элементларын белү;
- укылган әсәрләрне вакыйгаларга бүлү, уртак бәйләнешләрне табу, гомумиләштерү һәм нәтиҗәләр чыгара белү күнекмәләре бирү; сурәтләү чараларын таба һәм аера белү.

Сугыш чоры әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- Ф.Кәрим, Г.Кутуйларның тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын өйрәнү, истә калдырырга;
- укыган әсәр буенча фикер алышуда катнашырга, фикерләреңне дәлилли белергә;
- махсус сурәтләү чараларының ролен ачыкларга,әдәби әсәрдәге эпизодларны һәм геройларны чагыштырырга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- Әдәби әсәрләрнең жанрларын, идея-тема тикасы, образлар системасы һәм сюжет элементларын белергә;
- укылган әсәрләрне вакыйгаларга бүләргә, уртак бәйләнешләрне табарга, гомумиләштерү һәм нәтиҗәләр чыгара белергә.

Сугыштан соңгы чор әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- Г.Әпсәләмов, С.Хәким, Ә.Еникиләрнең,М.Мәһдиев, М.Галиев, Туфан Миңнуллиннарның тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын өйрәнергә, истә калдырырга;
- әсәрләрне (өзекне) сәнгатьле итеп укырга;
- укыган әсәр буенча фикер алышуда катнашырга, фикерләреңне дәлилли белергә;
- махсус сурәтләү чараларының ролен ачыкларга; нәсергә хас үзенчәлекләрне белергә;
- драма жанры турында төшенчә бирергә.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- язучыларның тормыш юлын, иҗатын сөйләргә;
- әсәрләрне сәнгатьле уку белән беррәттән сурәтләү чараларын, табигать тасвирларын, пейзаж һ.б. таба белү күнекмәләрен формалаштырырга;
- әдәби әсәрләрнең идея-тематикасы, образлар системасы һәм сюжет элементларын белергә.

Тәрҗемә әсәрләр

Укучы өйрәнәчәк:

- тема, проблема, жанр уртаклыклары нигезендә татар һәм рус әдәбиятындагы әсәрләрне чагыштырып бәяләргә;
- рус телендәге әдәби текстларны татарчага һәм киресенчә тәрҗемә итәргә;
- укылган әсәрләрне вакыйгаларга бүләргә, уртак бәйләнешләрне табарга,
- гомумиләштерү һәм нәтиҗәләр чыгара белергә;
- тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын өйрәнергә, истә калдырырга;
- укыган әсәр буенча фикер алышуда катнашырга, фикерләреңне дәлилли белергә.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- язучыларның тормыш юлын, иҗатын сөйләү;
- тәрҗемәәсәрләрнең идея-тематикасын, образлар системасы һәм сюжет элементларын белү.

Фантастика

Укучы өйрәнәчәк:

- Укыган әсәр буенча фикер алышуда катнашырга, фикерләреңне дәлилли белергә;
- геройларга характеристика бирергә;
- сюжет, композиция үзенчәлекләрен, махсус сурәтләү чараларының ролен ачыкларга, әдәби әсәрдәге эпизодларны һәм геройларны чагыштырырга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- фантастик әсәрләргә хас үзенчәлекләрне белү.
- әдәби әсәрләрнең идея-тематикасы, образлар системасы һәм сюжет элементларын белү;
- укылган әсәрләрне вакыйгаларга бүлү, уртак бәйләнешләрне табу, гомумиләштерү һәм нәтиҗәләр чыгара белү күнекмәләре бирү.

8 нче сыйныф

Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр

– Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү, күпмилләтле илебезгә карата ярату хисләре, татар әдәбиятына һәм башка халыклар әдәбиятына, мәдәниятенә ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү;
- төрле мәгълүмат чараларын танып-белү һәм аралашу мәсьәләсен хәл иткәндә сүзлекләр, энциклопедия, Интернет ресурслар һ.б. куллана;
– активлыкка, мөстәкыйль фикер йөртүгә, акыл һәм рухи эшчәнлеккә өйрәтү, шәхес буларак формалашуның дәвам итүе.
– үзең белән идарә итүгә юнәлдерелгән белем һәм күнекмәләрне тормышның төрле шартларында куллана белергә, тормышта үз урыныңны күзаллый башлау;
– Ватан алдында җаваплылык, милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру;
– Дәүләт символларына (герб, флаг, гимн) хөрмәт тәрбияләү.
– әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү.

Метапредмет нәтиҗәләре

≪Әдәбият≫ курсын өйрәнүнең метапредмет нәтиҗәләре булып, универсаль уку-укыту гамәлләре формалаштыру санала (УУГ).
Регулятив УУГ (РУУГ):
— мөстәкыйль рәвештә дәреснең проблемасын (тема) һәм максатларын формалаштыру;
— проблеманы аңлый белү, гипотеза чыгару, материалны төзү, үз фикереңне раслау өчен дәлилләр сайлый белү, телдән (диалогик,монологик) һәм язма сөйләмдә сәбәп-нәтиҗә бәйләнешен аерып алу, нәтиҗәләрне формалаштыру;
— максатка ирешү юлларын билгеләү;
— уку проблемасын чишү өчен план төзү;
— шушы план нигезендә эш оештыру, үз эшчәнлегенең максатка ирешүдә ни дәрәҗәдә нәтиҗәле булуын күзәтү;
— укытучы белән бергәләп, үз эшен, иптәшләренең җавапларын бәяләү.
Танып белү УУГ (ТБУУГ):
— укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләү, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве;
— мөстәкыйль рәвештә төрле текстларны укый белү (төп текст, астөшермә һ.б.), өстәмә материалларны таба һәм тиешле урында куллана белү;
— укуның төрле формаларыннан файдалану (аңлап уку,өстән-өстән, эчтәлекне аңлап);
— төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү;
— үзенә кирәкле мәгълүматны төрле формада бирелгән чыганаклардан туплау (тулы текст, өзек, иллюстрация, схема);

— бер мәгълүматны икенче төрле итеп үзгәртә алу (план төзү,таблица, схема);
— укылган әсәрнең эчтәлеген (яки ишеткәнне), текстка якын итеп, кыскача сайлап сөйли белү;

— әдәбиятны музыка, рәсем сәнгате белән бәйләп, сүз сәнгатенең кыйммәтен күрсәтү, матурлыкны танырга өйрәтү;
— әдәбиятны тел белеме белән бәйләп, әдәби әсәр теленең үзенчәлекләрен, әсәр стилен җиткерү;
— татар әдәбиятын рус әдәбияты, башка халыклар әдәбиятлары белән бәйләп укытып, әдәбиятлар арасындагы уртак проблемаларны, уртак кыйммәтләрне күрсәтү аша, дөнья культурасы белән таныштыру;
— сүзлекләр, белешмә материаллардан файдалану;
— бәхәсләшү, үз фикерен дәлилләү, анализ ясау, йомгаклау;
— әдәбиятны тарих, җәмгыять белеме, экология предметлары белән бәйләп, дөнья, яшәү, табигать, кешелек җәмгыяте турындакүзаллау формалаштыру.

Коммуникатив УУГ (КУУГ):

— төрле фикерләрне исәпкә алып эш итү;
— үз фикерен тексттан өземтәләр китереп дәлилли белү;
— бер фикер кабул иткәнче, төрле җавапларны тыңлау, чагыштыру, нәтиҗә ясау;
— күмәк эш вакытында, бигрәк тә фикер агышлары төрле булганда, бер фикергә килә белү;
— укылган, тыңланган әсәрләр буенча сораулар бирә алу;
— үз эшен контрольдә тоту, иптәшләренә ярдәм итү;
— коммуникатив күнекмәләрнең кеше тормышындагы ролен билгеләү;
— үз фикерләрен телдән һәм язма формада җиткерә белү;
— башкаларны тыңлый, кирәк булганда үз фикерләрен үзгәртә алу;
— иптәшләре каршында төрле темаларга чыгыш ясау;
— бергәләп эшләгәндә бердәм карар кабул итә алу;
— текст буенча сораулар куя белү.

Предмет нәтиҗәләре

Халык авыз иҗаты

Укучы өйрәнәчәк:

- халык авыз иҗатын, аның жанрларын өйрәнү аша халкыбызның тарихи үткәне турында белергә;

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- татар һәм башка халыклар фольклорында, Россия һәм чит ил классиклары иҗатындагы төп проблемаларны аңлау.

Урта гасыр әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне ишетеп кабул итәргә;
- аңлаешлы уку, эчтәлекне дөрес аңларга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- әдәби әсәрләрнең чор һәм язылышы арасындагы бәйләнеш, аларга салынган вакыт, шәхси кыйммәтләр, аларның яңача яңгырашын аңлау.

XIX гасыр әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- әдәби әсәрләрне анализларга;
- әдәби әсәрнең әхлакый ягын аңларга;
- геройларга характеристика бирергә;
- геройларны чагыштыра белергә.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- чәчмә әсәрләрне яки өзекләрне татар теленең әдәби чаралары һәм цитаталарын кулланып сөйли белү;
- укыган яки ишеткән текст буенча сорауларга җавап бирә алу;
- телдән төрле типтагы монолог, диалоглар төзү, әңгәмә кору.

XX гасыр башы, 20-30 нчы еллар әдәбияты

Укучы өйрәнәчәк:

- Әдәби әсәрләрне анализлаганда, гади әдәби терминология кулланырга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- Төрле фикер алышуларда катнашу;
- үз фикереңне белдереп,аны тормыш һәм укылган китап белешмәләре белән дәлилләү;
- өйрәнелгән әсәргә бәйле рәвештә телдән һәм язмача фикер белдерү.

XX гасырның икенче яртысында әдәбият

Укучы өйрәнәчәк:

- бирелгән темага сочинение, иҗади эшләр, гомуммәдәният темаларына проект эшләре башкарырга.
- ***Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:***
- Аралашу мәсьәләсен тормышка ашыру максатында, үз фикереңне белдерү;
- үз эшчәнлегеңне оештыру өчен, сөйләмнең төрле чараларыннан нәтиҗәле файдалана белү алымнарын куллану.

Драма жанры

Укучы өйрәнәчәк:

- төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне ишетеп кабул итәргә;
- аңлаешлы укырга, эчтәлекне дөрес аңларга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- иҗади эшчәнлеккә тартылу, проект эшләре башкару.

Шигърият

Укучы өйрәнәчәк:

- шигъри кабатлап сөйләүнең төрле төрләрен (тулы итеп, кыскача, сайлап, аңлатмалар белән, иҗади бирем);
- әдәби әсәрләрне анализлаганда, гади әдәби терминология кулланырга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- телнең төрле сәнгатьле уку, сурәтләү чараларының әһәмиятен аңлау.

Хикәяләр

Укучы өйрәнәчәк:

- Композиция, сюжет элементларын, телнең сурәтләү чараларын, аларның әсәр эчтәлеген ачкандагы ролен ачыкларга.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:

- әдәби әсәрне, язучы иҗатын мөмкин кадәр мөстәкыйль анализлау, чор белән бәйләү өчен кирәкле булган тарихи, сәяси һ.б. мәгълүматлар алу.

Тәрҗемә әсәрләр

Укучы өйрәнәчәк:

- автор карашын, мөнәсәбәтен аңларга һәм аңлатырга.
- ***Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:***
- татар әдәбияты һәм мәдәниятенең әхлакый һәм рухи кыйммәтләрен якынайту, башка халыкларныкы белән чагыштыру.

9 нчы сыйныф

Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр

– Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү, күпмилләтле илебезгә карата ярату хисләре, татар әдәбиятына һәм башка халыклар әдәбиятына, мәдәниятенә ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү;
- төрле мәгълүмат чараларын танып-белү һәм аралашу мәсьәләсен хәл иткәндә сүзлекләр, энциклопедия, Интернет ресурслар һ.б. куллана;

– активлыкка, мөстәкыйль фикер йөртүгә, акыл һәм рухи эшчәнлеккә өйрәтү, шәхес буларак формалашуның дәвам итүе.

– үзең белән идарә итүгә юнәлдерелгән белем һәм күнекмәләрне тормышның төрле шартларында куллана белергә, тормышта үз урыныңны күзаллый башлау;

– Ватан алдында җаваплылык, милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру;

– Дәүләт символларына (герб, флаг, гимн) хөрмәт тәрбияләү.

– әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү.

Метапредмет нәтиҗәләре

≪Әдәбият≫ курсын өйрәнүнең метапредмет нәтиҗәләре булып, универсаль уку-укыту гамәлләре формалаштыру санала (УУГ).

Регулятив УУГ (РУУГ):

— мөстәкыйль рәвештә дәреснең проблемасын (тема) һәм максатларын формалаштыру;

— проблеманы аңлый белү, гипотеза чыгару, материалны төзү, үз фикереңне раслау өчен дәлилләр сайлый белү, телдән (диалогик,монологик) һәм язма сөйләмдә сәбәп-нәтиҗә бәйләнешен аерып алу, нәтиҗәләрне формалаштыру;

— максатка ирешү юлларын билгеләү;

— уку проблемасын чишү өчен план төзү;

— шушы план нигезендә эш оештыру, үз эшчәнлегенең максатка ирешүдә ни дәрәҗәдә нәтиҗәле булуын күзәтү;

— укытучы белән бергәләп, үз эшен, иптәшләренең җавапларын бәяләү.

Танып белү УУГ (ТБУУГ):

— укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләү, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве;

— мөстәкыйль рәвештә төрле текстларны укый белү (төп текст, астөшермә һ.б.), өстәмә материалларны таба һәм тиешле урында куллана белү;

— укуның төрле формаларыннан файдалану (аңлап уку,өстән-өстән, эчтәлекне аңлап);

— төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү;

— үзенә кирәкле мәгълүматны төрле формада бирелгән чыганаклардан туплау (тулы текст, өзек, иллюстрация, схема);

— бер мәгълүматны икенче төрле итеп үзгәртә алу (план төзү,таблица, схема);

— укылган әсәрнең эчтәлеген (яки ишеткәнне), текстка якын итеп, кыскача сайлап сөйли белү;

— әдәбиятны музыка, рәсем сәнгате белән бәйләп, сүз сәнгатенең кыйммәтен күрсәтү, матурлыкны танырга өйрәтү;

— әдәбиятны тел белеме белән бәйләп, әдәби әсәр теленең үзенчәлекләрен, әсәр стилен җиткерү;

— татар әдәбиятын рус әдәбияты, башка халыклар әдәбиятлары белән бәйләп укытып, әдәбиятлар арасындагы уртак проблемаларны, уртак кыйммәтләрне күрсәтү аша, дөнья культурасы белән таныштыру;

— сүзлекләр, белешмә материаллардан файдалану;

— бәхәсләшү, үз фикерен дәлилләү, анализ ясау, йомгаклау;

— әдәбиятны тарих, җәмгыять белеме, экология предметлары белән бәйләп, дөнья, яшәү, табигать, кешелек җәмгыяте турындакүзаллау формалаштыру.

Коммуникатив УУГ (КУУГ):

— төрле фикерләрне исәпкә алып эш итү;

— үз фикерен тексттан өземтәләр китереп дәлилли белү;

— бер фикер кабул иткәнче, төрле җавапларны тыңлау, чагыштыру, нәтиҗә ясау;

— күмәк эш вакытында, бигрәк тә фикер агышлары төрле булганда, бер фикергә килә белү;

— укылган, тыңланган әсәрләр буенча сораулар бирә алу;

— үз эшен контрольдә тоту, иптәшләренә ярдәм итү;

— коммуникатив күнекмәләрнең кеше тормышындагы ролен билгеләү;

— үз фикерләрен телдән һәм язма формада җиткерә белү;

— башкаларны тыңлый, кирәк булганда үз фикерләрен үзгәртә алу;

— иптәшләре каршында төрле темаларга чыгыш ясау;

— бергәләп эшләгәндә бердәм карар кабул итә алу;

— текст буенча сораулар куя белү.

Предмет нәтиҗәләре

Халык авыз иҗатыннан – язма әдәбиятка

Чыгарылыш сыйныфы укучысы өйрәнәчәк:

- борынгы һәм Урта гасырлар әдәбияты тарихы белән танышу;
- төрки-татар әдәбиятын чорларга бүлү;
- беренче язма истәлекләр, рун һәм уйгур язулы истәлекләр белән танышу;
- мәдхия һәммәрсия, трагедия жанрлары турындаөйрәнү.

Чыгарылыш сыйныфы укучысына үзләштерү мөмкинлеге бирелә:

- чор белән бәйләү өчен кирәкле булган тарихи, сәяси мәгълүматлар белү;
- борынгы язуларның үзенчәлекләрен ачыклау төркем эчендә әңгәмәгә катнашу;
- тема буенча үз фикереңне формалаштыру һәм аны төпле дәлилләр белән башкаларга җиткерә белү.

XIX гасыр әдәбияты

Чыгарылыш сыйныфы укучысы өйрәнәчәк:

- XIX йөз әдәбияты тарихы, әдипләре белән танышу;
- чор турында күзаллау булдыру;
- XIX гасыр язучысы әсәрен бүгенге көн белән чагыштыру;
- кысалы кыйсса, тартмалы композиция турында төшенчә бирү.

Чыгарылыш сыйныфы укучысына үзләштерү мөмкинлеге бирелә:

-кыска шигырьләр һәм афоризмнарның мәгънәләрен ачыклау;
- төркемдә яки парларда фикер алышканда, үз уеңны, хисләреңне белдерү өчен, төрле сөйләм чараларыннан файдалана белү;
-Болгар дәүләт тарих-архитектура музей-тыюлыгы турында белешмә туплау.

Татар драматургиясенең үсеш юлы

Чыгарылыш сыйныфы укучысы өйрәнәчәк:

- театр тарихы белән танышырга;
- татар драматургиясенең үсеш юлына күзәтү ясарга;
- беренче татар хатын-кыз артистлары турында өстәмә белем чыганакларыннан белешмәләр әзерләргә.

Чыгарылыш сыйныфы укучысына үзләштерүгә мөмкинлек бирелә:

- иптәшләре алдында чыгыш ясарга өйрәнү;
- фикер алышканда, үз уеңны,хисләреңне белдерү өчен, төрле сөйләм чараларыннан файдалана белү;
- эшчәнлегеңне планлаштыру.

XX гасыр әдәбияты

Чыгарылыш сыйныфы укучысы өйрәнәчәк:

-XX йөз башы әдәбияты әдипләре белән танышу;
-теманы аңлый һәм формалаштыра алырга;

-әдәби әсәрнең әхлакый ягын табарга;
-геройларга характеристика бирергә,төрле әсәрдәге геройлар белән чагыштыра белергә.
Чыгарылыш сыйныфы укучысына үзләштерүгә мөмкинлек бирелә:
-үзеңнең һәм башкаларның сөйләмен дөрес бәяли белү,
-үз сөйләмеңдәге хаталарны тану һәм төзәтү;
-күмәк фикер алышуга кушыла алу;
-кирәкле мәгълүматны аерып алу, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү.
XX гасырның иң яхшы әсәрләре
Чыгарылыш сыйныфы укучысы өйрәнәчәк:
-композиция, сюжет элементларын, телнең сурәтләү чараларын, аларның әсәр эчтәлеген ачкандагы ролен ачыкларга;
-әдәби әсәрне анализлаганда, гади әдәби терминология кулланырга.
Чыгарылыш сыйныфы укучысына үзләштерүгә мөмкинлек бирелә:
-объектларны классификацияләү, чагыштыру өчен критерийлар сайлау һәм нәтиҗәләр чыгара белү.
Публицистика
Чыгарылыш сыйныфы укучысы өйрәнәчәк:
-төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлап укырга;
-композиция, сюжет элементларын, телнең сурәтләү чараларын билгели белергә.
Чыгарылыш сыйныфы укучысына үзләштерүгә мөмкинлек бирелә:
-әдәби текстны кабул итү һәм анализлау;
- төркем эчендә әңгәмәгә катнашу, тема буенча үз фикереңне формалаштыру һәм аны төпле дәлилләр белән башкаларга җиткерә белү.
Тәрҗемә әсәрләр
Чыгарылыш сыйныфы укучысы өйрәнәчәк:
-татар әдәбияты һәм мәдәниятенең әхлакый һәм рухи кыйммәтләрен якынайтырга, башка халыкларныкы белән чагыштырырга.
Чыгарылыш сыйныфы укучысына үзләштерүгә мөмкинлек бирелә:
-Россия һәм чит ил классиклар иҗатында төп проблемаларны аңлау;
- төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне ишетеп аңлау, аңлаешлы уку, дөрес кабул итү.

Укыту предметының эчтәлеге
5 нче класс

Мәҗбүри минимум

Татар язучылары әсәрләре

1. К.Насыйри. «Патша белән карт»

2. Г.Тукай. «Су анасы»
3. Г.Ибраһимов. «Яз башы»
4. М.Җәлил «Алтынчәч»
5. Ф.Каәим. «Кыр казы»
6. Ф.Хөсни. «Чыбыркы»
7. Ф.Яруллин. «Зәңгәр күлдә ай коена»
8. М.Әгләмов. «Матурлык минем белән»
9. Н.Дәүли. «Бәхет кайда була?»

Язучыларның биографиясе белән танышу

1. К.Насыйри.
2. Г.Тукай.
3. Г.Ибраһимов.
4. М.Җәлил

Тәрҗемә

1. А.Платонов. «Ягъфәр бабай»

№	Бүлек исеме.	**Эш программасы бүлегенең кыскача эчтәлеге**	**Сәгатьләр саны**
1	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык әсәрләренә	Фольклор. Фольклорның кече жанрлары. Балалар фольклоры: табышмаклар, такмаклар, санамышлар, мәзәкләр. Бишек җырлары. Бишек җырларын тыңлау. **Әдәбият теориясе: фольклор, халык авыз иҗаты.** Татар халык әкиятләре: хайваннар турында,көнкүреш, тылсымлы әкиятләр. «Ак байтал» татар халык әкияте. Тылсымлы әкиятләр элементлары. Атлар турында мәкальләр. Көнкүреш темасына халык әкияте " Үги кыз ". Хайваннар турында әкият"Хәйләкәр төлке ". Сайлап уку: Солдат балтасы, "Өч каурый", "Камыр-батыр","Котон Иваныч". **Әдәбият теориясе: фантастик элементлар, әкиятләр поэтикасы (термин исеменнән башка), әкият төрләре, әкиятләр композициясе, чагыштыру, кабатлаулар, башы, ахыры, әкиятләр кульминациясе, гипербола, эпитет, әкиятләрнең вариативлыгы.** Мәсәл. Халык иҗаты белән чагыштыру. Охшашлык һәм аерма. Г.Тукай, А. Исхак, И. Крылов (тәрҗемәдә), Г. Шмакова мәсәлләре. Яңа материалны үзләштерү. Дәреслек, сүзлек белән эш. Мәсәл композициясе. Мәсәл сюжеты. Әхлак. Аллегория. **Әдәбият теориясе: мәсәл жанры, иносказания, аллегория, мораль. Мәсәл персонажлары.**	8
2	Урта гасыр	Шагыйрь Кол Гали турында белешмә. «Кыйссаи Йосыф» поэмасы. Өзек уку. Поэманың	3

	әдәбияты үрнәкләре. XIX гасыр әдәбияты	кыскача сюжеты. Татар халкы өчен поэманың әһәмияте. Каюм Насыйри. Тормыш юлы, иҗаты белән танышу. Язучының "Патша белән карт","Бай белән ялчы" хикәяләрен уку. К.Насыйри хикәяләренең халык иҗаты белән дәвамчанлыгы. "Әбүгалисинә"әсәрен уку. Белемнең роле, әһәмияте турында әңгәмә. К.Насыйри музеена виртуаль экскурсия. **Әдәбият теориясе: борынгы хикәятләр композициясе, обрамлы хикәя, ящик композиция, " тәрбияви» хикәяләр.**	
3	XX гасыр башы әдәбияты, XX гасырның 20-30 еллары әдәбияты	Габдулла Тукай. Шагыйрьнең биографиясе. Шагыйрьнең балалар өчен язылган башлангыч сыйныфтагы шигырьләре. "Су анасы»поэмасын уку. «Су анасы» картинасы буенча бәйләнешле сөйләм телен үстерү. М.Сәхипгәрәева яисә «Алтын тарак»балетыннан либретто (өзек) тыңлау. Яңа Кырлай авылындагы Г. Тукай музеена виртуаль экскурсия. **Әдәбият теориясе: әкият поэмасы, рифма, ритм.** Галимҗан Ибраһимов. Язучының биографиясе. «Яз башы» хикәясен уку. Текстта табигать. Табигатьнең образын булдыруда язучының сәнгать алымнары. **Әдәбият теориясе: хикәя жанры, образ, пейзаж.** Муса Җәлил. Шагыйрьнең биографиясе. "Алтынчәч" әсәреннән өзекләр уку. Либреттода Тугзак ариясен тыңлау. Артистка Мөнирә Булатова турында белешмә.	5
4	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Муса Җәлил. «Кызыл ромашка», «Җырларым», «Бүреләр», шигырьләрен уку һәм фикер алышу. Харис Якуповның «Хөкем алдыннан» картинасы буенча бәйләнешле сөйләм үстерү. Рәссам Х.Якупов турында белешмә. **Әдәбият теориясе: баллада Жанры.** Фатих Кәрим. Шагыйрьнең биографиясе. «Кыр үрдәкләре», «Илем өчен», «Гармунчы аю белән җырчы маймыл» әкиятләрен уку. Әкияттә юмор. Габдулла Алиш. Язучының биографиясе. "Килеп җиттеләр» хикәясен уку һәм анализлау. Язучының сугыш вакытында балалар психологиясе сурәтендә осталыгы. Сибгат Хәким. Шагыйрьнең биографиясе. «Колын» шигырен уку һәм анализлау. Күлле Киме авылында С. Хәким музеена виртуаль экскурсия. А.Пластов картинасы буенча бәйләнешле сөйләм телен үстерү «Фашист самолеты үтеп китте». Сугыш еллары фаҗигасе. Фатих Хөсни. Язучының биографиясе. «Чыбыркы» хикәясен уку һәм анализлау. Тормыштагы белгечлекне сайлау проблемасы. Әтиләр һәм балалар проблемасы. Балалар психологиясе. Нәби Дәүли. Язучының биографиясе. "Бәхет кайда була?» . Хезмәт сөючәнлек, тырышлык тәрбияләү. «Җылы кар» хикәясен уку һәм фикер алышу. Гаилә, ата-аналар, баланың ике әти-әнисенең дә ихтыяҗы турында әңгәмә.	8

5	Туган илем.	Нәкый Исәнбәт. Язучының биографиясе. "Илкәем"шигырен уку. Бу җырны тыңлау. Нәҗип Мадьяров. "Сиңа кайттым, туган җирем!" Лирик геройның горурлыгы. Сибгат Хәким. "Башка берни дә кирәкми!" Җырны тыңлау. Лирик геройның горурлыгы. Төрле шагыйрьләрнең сәнгать алымнарын чагыштыру. Мөдәррис Әгъләмов. Шагыйрьнең биографиясе. “Матурлык минем белән "шигырен уку. Көнкүрештә эстетика. Кадыйр Сибгатуллин. "Шишкин наратлары» шигырен уку һәм анализлау. Шигырь белән шул исемдәге картинаны чагыштыру. Туган якның матурлыгына мәхәббәт.	5
6	Тәрҗемә әсәрләр	А.Платонов. "Ягъфәр бабай" хикәясен уку һәм анализлау. Хезмәт сөючәнлек, битарафлык, үзара ярдәмләшү, дустанә совет проблемалары. Дж.Родари. "Әбиең кошчыклары" хикәясен уку һәм анализлау. Ата-аналарның һәм балаларның хокуклары һәм бурычлары. « ташланган карт ата-аналар " проблемасы.	2
7	Язучылар иҗатында юмор	Алмаз Гыймадиев. "Телефонлы кәҗә", "Альф интернетта", "Диана кунакта" хикәяләрен уку һәм анализлау. Балалар тормышында һәм уеннарында нанотехнологияләр, малайның тапкырлыгы, интеллигент тәрбияләү. Ләбиб Лерон. "Безнең авылдан Зөһрә" хикәясен уку һәм анализлау, "Мин песи булсам" шигырь-пародиясе - "миңа мәче булыр иде!"Аңлау,кабул итү, юмор куллану. **Әдәбият теориясе: эпиграф, юмор, пародия.** Роберт Миңнуллин. «Мин рационализатор» / «Мин рационализатор»шигырен уку. Шәүкәт Галиев. «Эш кушарга ярамый», «Борау» шигырьләрен уку. Рафис Корбан. «Мин» шигырен уку.	4
	Барлыгы		35

6 нчы сыйныф

Мәҗбүри минимум

Татар язучылары әсәрләре

1. Г. Тукай. «Шүрәле» , «Туган авыл»
2. М.Гафури. «Ана»

3. Һ. Такташ. «Мокамай».
4. М. Җәлил. «Имән», «Чәчәкләр»
5. Ә. Еники. «Матурлык”
6. Г. Бәширов. «Сабантуй».
7. И. Гази. «Онытылмас еллар»
8. М. Мәһдиев. «Фронтовиклар»

Язучылар биографиясе белән танышу

1. Һ. Такташ.
2. Ш. Маннур.
3. М. Гафури.
4. Ә. Еники,
5. М.Мәһдиев

Тәрҗемәләр:

1. А.Чехов. «Анюта».

№	Бүлек исеме.	**Эш программасы бүлегенең кыскача эчтәлеге**	**Сәгатьләр саны**
1	Халык авыз иҗаты. Җырлар	Халык җырларының барлыкка килүе. Җыр төрләре. Рәшит Ваһапов һәм Илһам Шакиров кебек легендар җырчыларның башкаруында халык җырларын тыңлау. Аларның иҗаты белән танышу. Халык җырларының төрләре: йола, әйлән-бәйлән, тарихи. Җырлар турында мәкальләр һәм әйтемнәр. Кешеләр тормышында җырның роле.	3
2	XVIII, XIX йөз әдәбияты	Габдрәхим Утыз Имәни. Биографиясе. "Гыйлемнең өстенлеге турында", "Сәүдә тәртипләре", "Сатучы өчен кагыйдәләр", "Татулык турында" әсәрләреннән өзек уку. Гаделлек, яшьтән әхлак тәрбияләү турында әңгәмә. Габделҗәббәр Кандалый. Шагыйрьнең биографиясе. "Мулла белән абыстай" шигырен уку. Аеруча мулланың кылган гамәлләренә үз фикереңне әйтү. Дәреслек, сүзлек белән эш. Толерантлык тәрбияләү. "Кыйссаи Ибраһим Әдһәм" хикәятен уку. Кеше бәйсезлеге идеясе. Дөньяда гуманистик кыйммәтләр. Хезмәт кешесенә хөрмәт. Кандалый Афоризмнары. Афоризмнарны яттан өйрәнү. **Әдәбият теориясе: сатира, юмор, афоризм.**	3
3	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	Габдулла Тукай. Шагыйрь биографиясеннән өстәмә мәгълүматлар. «Туган авыл» шигырен уку. Шул ук исемдәге җырны тыңлау. Арча шәһәрендәге «Әлифба " музеена виртуаль экскурсия. "Шүрәле" әкият-поэмасын уку. Авторлык әсәрләрен телдән халык иҗаты белән чагыштыру. Пейзаж. Былтыр һәм Шүрәле образлары. Авыл егетенең акылы һәм зирәклеге. Ф.Яруллинның «Шүрәле»балеты	8

		турында мәгълүмат. **Әдәбият теориясе: поэма жанры, әкият поэмасы (кабатлау), балет, либретто (кабатлау).** Шагыйрьнең «Исемдә калганнар» автобиографик повесте . Ятимлек проблемасы. Балалар уеннары турында фикер алышу. **Әдәбият теориясе: автобиографик әсәр.** Гаяз Исхакый. «Кәҗүл итекләре» хикәясен уку һәм фикер алышу. Балалар психологиясен тапшыру. Кеше тормышында дини бәйрәмнәр. Мәҗит Гафурри. Шагыйрьнең биографиясе. Шагыйрьнең Уфадагы музей йортына виртуаль экскурсия. «Ана» , «Ана теле» шигырьләрен уку. М.Гафури һәм Р. Вәлиевнең «Урман» шигырен уку. Чагыштыру эчтәлеген. Мотивлар билгеләмәсе. М. Гафури-пейзаж, ә Р. Вәлиевның кеше факторы, урманны саклау проблемасы. И.Шакиров Яки Х. Бигичев башкаруындагы «Урманнарга керсәм»җырын тыңлау. И.Шишкинның «Кояш белән яктыртылган нарат»картинасы буенча инша. Һади Такташ. Шагыйрьнең биографиясе. «Мокамай», «Иптәшләр» , «Ак чәчәкләр» шигырьләрен уку. Укылган әсәрләр буенча әңгәмә: кечкенәдән лаеклы тәрбия, дуслык турында. «Ак чәчәкләр» анализы. Подтекст табарга. Табигать белән соклану. **Әдәбият теориясе: лирик герой.** Ибраһим Гази. Язучының биографиясе. "Онытылмас еллар»трилогиясеннән өзекләр уку. Сугыш еллары авырлыклары. Ачлык проблемасы.	
4	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Муса Җәлил. «Вәхшәт» , «Имән» , «Чәчәкләр» шигырьләрен уку. Фашизмга каршы кешеләрнең нәфрәте. Ватанны Саклау. Имән Образы. Кешеләр хәтерендә үлгәннән соң тормыш турында уйланулар. Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый. Нәби Дәүли. «Дошманнан үч алыгыз ". Хәйретдин Музай. Шагыйрьнең биографиясе. "Бүләк ". Тыл посылкалары турында. А.Лактионовның «Фронттан хатлар» картинасы буенча бәйләнешле сөйләм телен үстерү. Шәйхи Маннур. Язучының биографиясе. «Саубуллашу җыры», «Татар кызы», «Чәчәкләр һәм снарядлар» шигырьләрен уку. Сугышта хатын-кызлар роле. **Әдәбият теориясе: инверсия, параллелизм.** Мөхәммәт Мәһдиев. Язучының биографиясе. "Фронтовиклар» романыннан өзекләр уку. Авылда сугыштан соңгы тормыш авырлыклары. Укуы. Мәктәптә фронтовиклар. “Укытучыма , "«Сез-иң гүзәл кеше икәнсез!». Шамил Маннапов. Шагыйрьнең биографиясе. «Тыңланмаган моңнар», «Солдатта булган диләр» шигырьләрен уку. Ватанны саклау-ир-атның изге бурычы, дигән уйлар.	7
5	Туган як матурлыгы	Әмирхан Еники. Язучының биографиясе. "Матурлык"хикәясен уку. Бәдертдин Образы. Кешенең күңел матурлыгы. Ана һәм улы арасында булган мәхәббәт.	6

		Әдәбият теориясе: хикәя жанры. Мөхәммәт Мирза. "Балачак хатирәсе" хикәясен уку. Икмәк бәясе. Күп балалы гаиләдә тәрбия. Гомәр Бәширов. Язучының биографиясе. "Туган ягым-яшел бишек» повестеннән өзек уку. Татар халкы бәйрәмнәре. "Сабантуй»җырын тыңлау. Л.Фәттахов һәм Ш. Шәйдуллин, Г. Абдулов картиналары буенча бәйләнешле сөйләм телен үстерү. "Кунак кызлар килгән утырмага" дип исемләнгән өзекне уку. Күршеләр, туганнар арасында үзара мөнәсәбәтләр. Татар халкының рухи байлыгы. **Әдәбият теориясе: повесть жанры.**	
6	Тәрҗемә әсәрләр	Антон Чехов. Тормыш юлы турында кыскача белешмә. “Анюта” хикәясе(Ф.Хәсәнова тәрҗемәсе). Һанс Кристиан Андерсен “Борчак өстендәге принцесса”әкияте.	1
7	Туган тел-изге тел. Юмор теле.	Хәсән Туфан. Шагыйрьнең биографиясе. «Туган тел» . Туган телнең әһәмияте. Х.Туфан музеена виртуаль экскурсия. Нажар Нәҗми. Шагыйрьнең биографиясе. «Татар теле ». Сүзнең көче. Шигырьнең телне һәм милләтне саклауда әһәмияте. Равил Фәйзуллин. Шагыйрьнең биографиясе. «Минем телем» . Туган тел өчен горурлык хисе тәрбияләү. Шәүкәт Галиев. «Минем телем". Роберт Миңнуллин. "Туган телемә" . Гәрәй Рәхим. «Ә-лә-шер туны» хикәясен уку. Сатир. Туган телнең әһәмияте. Ренат Харис. "Туган җир". Радик Фәизов. Хикәя уку "Батыр әйтте..." . Ибраһим Гази. "Мәүлия нигә көлде?". Гамил Афзал. "Мыек борам...»шигырен уку. **Әдәбият теориясе: юмор, сатира, ирония.**	7
	Барлыгы		35

7 нче сыйныф

Мәҗбүри минимум

Татар язучылары әсәрләре:

1. Г.Тукай. «Милли моңнар»
2. Г.Ибраһимов«Табигать балалары»
3. С.Хәким. «Бакчачылар
4. Һ.Такташ. «Алсу».

5. Ф.Кәрим. «Бездә - яздыр»
6. Г.Кутуй. «Рәссам»
7. Ә.Еники. «Кем җырлады?»
8. Г.Бәширов. «Менә сиңа мә!»
9. И.Гази. «Йолдызлы малай»
10. М.Мәһдиев. «Без – кырык беренче ел балалары»
11. М.Галиев. «Нигез»
12. Т.Миңнуллин. «Монда тудык, монда үстек»

Язучылар биографиясе белән танышу

1. Г.Тукай,
2. С.Хәким,
3. Г.Әбсәләмов,
4. Ә.Еники

Тәрҗемә:

А.Пушкин. «Кышкы кич”

№	Бүлек исеме.	**Эш программасы бүлегенең кыскача эчтәлеге**	**Сәгатьләр саны**
1	Халык авыз иҗаты	Риваять . Жанр үзенчәлекләре. «Болгар каласының корылуы турында», «Сихерче кыз» риваятьләрен уку. Эдвард Турнереллиның «Казан кальгасы» картиналары буенча әңгәмә. **Әдәбият теориясе: рәсем ясау.** Риваять. Жанр үзенчәлекләре. «Ярканат ничек итеп дөньяны коткарган» , «Зөһрә йолдыз » **Әдәбият теориясе: риваять.** Казан ханлыгы чоры турында тарихи җырлар. «Сөембикә китеп бара...» "Тоткын Сөембикә җыры “ Венера Ганиеваның «Кайт, Сөембикә!». Артистка турында мәгълүмат. «Кремль Казан ханлыгы чорында»картинасы буенча әңгәмә. Чагыштыру тарихи фактлар. Җырлар мотивларын ачыклау. Дөнья халыклары мәкальләре. Эпос-бирелде. «Җик Мәргән “. Халык бәйсезлеге өчен көрәш. Әдәбият теориясе: тарихи җыр, эпос-дан, дан, мәкальләр, әйтемнәр.	6
2	Урта гасыр әдәбияты	Сәйф Сараи. Шагыйрьнең биографиясе. "Сөһәйл вә Гөлдерсен" поэмасыннан өзекләр уку. Мәхәббәт турында Поэма. Көнчыгыш мәхәббәт сюжетлары. Фаҗига.	4

	(XIX гасырны кертеп)	"Мәҗмугыл-хикәят". Көнчыгыш сюжеты падишаһ һәм вәзир турында. Мәхәббәт линиясе. **Әдәбият теориясе: Жанр хикаят.**	
3	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	Габдулла Тукай. Шагыйрь биографиясе өстәмәләр белән. Уку һәм фикер алышу «Моңсу хатирә» . Х. Казаковның «кечкенә Тукай".В. Федоровның «Кырлайда өйрәнгәннәр» . Х. Якупов"Тукай Газизә апасы белән . Рәссам Х.Казаков турында мәгълүмат. “Тукайның ачы язмышы “ дигән темага әңгәмә. «Милли моңнар» шигырен сәнгатьле уку, яттан уку. «Әллүки» җырларын тыңлау. "Шагыйрь”. Казанда Тукай музее. Әхмәт Фәйзи. Тукай " романыннан өзекләр уку. Урал чорында шагыйрьнең тормышы. Дуслык темасы буенча әңгәмә Дардеменд. Шагыйрьнең биографиясе. «Видаг», «Бәллү»шигырьләрен уку. Туган илгә булган сагыш мотивларын тапшыру. Шигырьләр иҗат итүдә Дардемәндның шигъри алымнары. Нур Әхмәдиев. "Дардемәнд»поэмасын уку. Шагыйрьнең сәнгатьчә фикере. Биографик мизгелләр. Һади Такташ. Шагыйрьнең биографиясе. "Алсу»Поэмасы. Поэма матурлык, яшьлек турында. Алсу Образы. Галимҗан Ибраһимов. Биографиясе. «Табигать балалары» әсәрен уку. Бер хезмәт. Өмәләр. Крестьян тормышында аларның әһәмияте. «Өмә» җырларын тыңлау. Өмәләр турында картиналар карау. **Әдәбият теориясе: пейзаж (кабатлау).**	8
4	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	Фатих Кәрим.Шагыйрьнең биографиясе. «Бездә - яздыр...» шигырен уку. Ватанны сагыну . "Кыңгыраулы яшел гармун» лирик поэмасы. Юмор тапшыру. Туган илгә мәхәббәт тәрбияләү. Җиңүгә ышаныч тудыру. Гадел Кутуй. «Рәссам» хикәясе. Солдатларның картинага мөнәсәбәте. Картинада әни һәм бала образлары. Сибгат Хәким. Шагыйрьнең биографиясе. «Бакчачылар» поэмасы. Авыл халкының Җиңүгә керткән өлеше. Авыр хезмәт көннәре. Әмирхан Еники. Язучының биографиясе. «Кем җырлады?» хикәясе. Трагизм. Гомәр Бәширов. " Менә сиңа мә!» хикәясе. Сугыштан соңгы еллар гаиләдәге үзара мөнәсәбәтләр, толлар хатыннар , үпкәләүләр, гафу итү проблемалары. Татар хатын-кызының хезмәтчән образы. Ибраһим Гази. Язучының биографиясе. «Йолдызлы малай» хикәясе. Фашистларның явызлыгы. Үлем алдында калган малайның психологик халәте. Мөхәммәт Мәһдиев. Язучының биографиясе. "Без-кырык беренче балалар" повестеннан	10

		өзекләр уку. Сугыш һәм сугыштан соңгы еллар авырлыклары. Ачлык, салкынлык, түбәнәю. Аерым тел, язучының стиле. Повестьда Юмор. Гөберчәк авылында М. Мәһдиев музее. **Әдәбият теориясе: повесть жанры, автобиографик повесть, троплар, метонимия.** Габдрахман Әпсәләмов. Язучының биографиясе. «Миңа 19 яшь иде». Язучының аерым стиле. Һәлак булган солдатның хикәясе. Туфан Миңнуллин. Драматург биографиясе. «Монда тудык, монда үстек» драмасы. Нефтьчеләр турындагы драма. Табигатьне саклау проблемасы. Марсель Галиев. «Нигез» повесте . Ялгыз тал образы. Халыкның этнографик традицияләре. Мифология белән элемтә. Мәңгелек категория. **Әдәбият теориясе: мифология.**	
5	Фантастик әсәрләр	Адлер Тимергалин. "Сәер планета" повестен уку . Фантастика һәм чынбарлык. Радик Фәизов. "Бер күбәләк". Табигатьне саклау проблемасы. Арча шәһәрендәге виртуаль музее "Әдәбият һәм сәнгать музее" . Галимҗан Гыйльманов. "Ике дус һәм Ак бабай хакында кыйсса" . Табигать турында кайгырту. **Әдәбият теориясе: фантастика.**	4
6	Тәрҗемә әсәрләр	А.Пушкин. «Кышкы кич ". «Мин яратам Сезне» . Дәреслек, дәреслек белән эш М.Лермонтов. «Болытлар ". Дәреслек, дәреслек белән эш. Ел буе үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау.	3
	Барлыгы		35

8 нче сыйныф

Мәҗбүри минимум

Татар язучылары әсәрләре:

1. Г.Тукай. «Пар ат»
2. Г.Ибраһимов. «Алмачуар»
3. Ш.Камал. «Буранда»
4. С.Хәким. «Җырларымда телим
5. Ф.Хөсни. «Сөйләнмәгән хикәя»
6. Ш.Маннур. «Муса»
7. Г.Афзал. «Юл газабы», «Йөз кабат»
8. М.Мәһдиев. «Кеше китә - җыры кала»

9. Ф.Садриев. «Бәхетсезләр бәхете»
10. М.Әгләмов. «Каеннар илендә»
11. Р.Харис. «Ике гөл»

Т.Миңнуллин. «Моңлы бер җыр»

Язучылар биографиясе белән танышу

1. Г.Афзал.
2. Ф.Садриев.
3. М.Әгләмов.
4. Т.Миңнуллин

Тәрҗемә:

А.Куприн. «Олеся»

№	Бүлекнең исеме	Укыту программасы бүлегенең төп эчтәлеге	Сәгатьләр саны
1	Халык авыз иҗаты	Л.Шагыйрьҗан “Мәктәпкә мәдхия”. Бәет жанры. Бәет төрләре.“Сөембикә бәете”, “«Ялкау хатын бәете» ”, “Рус-француз сугышы вбдбюбәете”. Яңа, уйлап чыгарылган, бүгенге көндә иҗат ителгән бәетләр. Тарихи, сатирик, трагик бәетләр.Равил Фәйзуллин “Пароход бәете”. **Әдәбият теориясе:** бәет жанры, аның төрләре. **Мөнәҗәтләр.** Лирик жанр буларак мөнәҗәтләр. Мөнәҗәт- үз-үзең белән сөйләшүгә корылган монолог. Аллага мөрәҗәгать итеп, гөнаһлардан арынырга омтылу. “Мөнәҗәтем бәнем бетмәс...” **Әдәбият теориясе**: мөнәҗәтләр, аларның тематик төркемнәре.	3
2	Урта гасыр әдәбияты	Сайади “Бабахан дастаны” (“Таһир белән Зөһрә”) дастаныннан өзекләр. Бәхетсез мәхәббәт тарихы. Таһир-Зөһрә мәхәббәте.Геройларның портреты. **Әдәбият теориясе:портрет, әдәбиятта күчемлелек . Гаруз шигырь системасы һәм газәл жанры. Газәлнең традицион темасы.** XVIII йөз әдәбиятына кыскача күзәтү. Тажетдин Ялчыголның тормыш юлы һәм иҗаты. “Рисаләи Газизә” әсәре турында белешмә.	3
3	XIX гасыр әдәбияты	XIX йөз әдәбиятына кыскача күзәтү. Акмулланың тормыш юлы һәм иҗаты. Акмулла -татар, башкорт һәм казакъ халыкларының	2

		уртак шагыйре.Афоризмга әйләнгән шигырь юллары. Акмулла фәлсәфәсе. “Дамелла Шиһабетдин хәзрәт мәрсиясе”ннән өзекләр. М .Әгъләмов “Акмулла арбасы” поэмасы. **Әдәбият теориясе: мәрсия жанры.** “Фатих Кәриминең тормфыш юлы һәм иҗаты турында белешмә. ”Морза кызы Фатыйма” әсәрен хикәяләү (парафраз). Социаль тигезсезлек проблемасы.	
4	XX гасыр башы, 20-30 нчы еллар әдәбияты	Габдулла Тукай. Казан чоры иҗаты. “Пар ат” шигыре.”Бер татар шагыйренең сүзләре” шигыре. Хаклык өчен көрәшүдә шагыйрь кулындагы каләмнең роле. Проект эше. **Әдәбият теориясе: шигырь төзелеше, гаруз шигырь системасы, силлабик шигырь. Лирика жанрлары: пейзаж лирикасы, күңел лирикасы, фәлсәфи лирика, сәяси һәм гражданлык лирикасы. Лирик герой.** Г.Ибраһимовның “Алмачуар”хикәясен уку һәм анализлау. Психологизм. Сүздә тору һәм тормау мәсьәләләре. Атларга мәхәббәт. Шәриф Камал. Язучының биографиясе. “Буранда”хикәясен уку һәм анализлау. Ана һәм бала арасындагы катлаулы мөнәсәбәт. Ана алдындагы соңгы бурычны үтәү. Соңарган очрашу. Сәгыйть Рәмиев. Шагыйрьнең тормыш юлы һәм иҗаты турында кыскача белешмә. “Мин”, “Син”, “Ул”, “Сызла, күңелем” шигырьләрен уку. Лирик герой үзенчәлекләре. Ш.Бабичның тормыш юлы турында белешмә. “Бәхетем”, “Халкым өчен”, “Кышкы юл” шигырьләрен уку. Шигырьләрнең поэтикасы. Н.Думави “Су кызы” хикәясе.	6
5	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	С.Хәким. “Җырларымда телим...”, “Клиндерләр эзлим” шигырьләрен уку. Ф.Хөсни. “Сөйләнмәгән хикәя” әсәрен уку һәм анализлау. Бала гамьсезлеге, җавапсызлык, соңарган үкенеч. **Әдәбият теориясе:** аннотация, рецензия. Ш. Маннур. “Муса”романыннан өзек уку. Муса образы. Шәйхи Маннур музеена виртуаль экскурсия. Гамил Афзал. Тормыш юлы һәм иҗаты турында белешмә. “Юл газабы”, “Йөз кабат” әсәрләрен уку. Лирик герой хисләренең бирелеше. М.Мәһдиев. “Кеше китә-җыры кала”әсәрен уку. Сугыш елларында, сугыштан соңгы авыл тормышы. Язучы стиле. Юмор .. Э. Шәрифуллинаның “Тукай	8

		белән бергә” багышламасы. **Әдәбият теориясе: багышлама жанры.** М.Әгъләмовның тормыш һәм иҗат юлы. “Каеннар илендә”шигыре. Болгар турында әңгәмә. Ф.Садриевның тормыш һәм иҗат юлы. “Бәхетсезләр бәхете” трилогиясеннән өзекләр уку. Ярдәмчел, ваемсыз булмаган яшь кеше тәрбияләү. Трилогиядә мәхәббәт сызыгы. **Әдәбият теориясе: трилогия.** Р.Харис. Тормыш юлы һәм иҗаты турында белешмә. “Ике гөл” шигыре, “ Үзем турында үзем” шигырьләрен уку. “Тукайның мәхәббәт төшләре” драматик поэмасын уку һәм фикер алышу. Ренат Харис музее. **Әдәбият теориясе:** драма жанры.	
6	Драма жанры	М.Фәйзи. Драматургның тормыш юлы һәм иҗаты. “Галиябану” драмасын уку һәм фикер алышу. “Галиябануның фаҗигасе нәрсәдә?” соравына җавап табу. Хәйдәр Бигичев башкаруында “Галиябану” җырын тыңлау. Балтач районында М.Фәйзи музее. Т.Миңнуллин. Драматургның тормыш юлы һәм иҗаты турында белешмә. “Моңлы бер җыр” драмасыннан өзекне уку һәм фикер алышу. Муса Җәлилнең батырлыгына дан җырлау. Н.Арсланов “Унике батыр турында баллада”.	2
7	Шигърият	Равил Фәйзуллин. Кыска шигырьләр. “Җаныңның ваклыгын сылтама заманга...” Гәрәй Рәхим “Тик мин...” Рәдиф Гаташ “Европада – татар шагыйрьләре”, “Мин дөресен сөйлим”. Рөстәм Мингалим “Сез кай яктан?” Роберт Миңнуллин “Әнкәмнең догалары”. Лена Шагыйрьҗан “Татар шагыйренең бәясе”. Разил Вәлиев “Нигә, әни, нигә картаясың?” Марсель Галиев “Су буеннан әнкәй кайтып килә” шигыре. Мөдәрис Вәлиев “Болын”, “Әни” шигырьләре. Ркаил Зәйдулла “Карап торам Казаныма”.	5
8	Хикәяләр	Флүс Латыйфи “Аяклы каза”хикәясен уку. Психологизм. Тулы булмаган гаиләләр проблемасы. Малай тәрбияләү. Ялгыз ир-атның уйланулары. Әхәт Гаффар “Ләкләк”. Табигатьне саклау проблемасы.	4

		Фаил Шәфигуллин “Зәңгәр шугалак”. Ринат Мөхәммәдиев “Күңел күзе”. Нәбирә Гыйматдинова “Болын патшасы” Галимҗан Гыйльманов “Яшел тутый” **Әдәбият теориясе:** новелла	
9	Тәрҗемә әсәрләр	А.Куприн. “Олеся” . Әсәрне уку һәм анализлау. Ел буена үтелгәннәрне кабатлау	2
	Барлыгы:		35

9 нчы сыйныф

Мәҗбүри минимум

Татар язучыларының әсәрләрен өйрәнү

1. Г.Тукай. «Ана догасы»
2. Г.Ибраһимов. «Сөю — сәгадәт»
3. Ф.Әмирхан. «Хәят»
4. Г.Камал. «Беренче театр»
5. Ә.Еники. «Әйтелмәгән васыять»
6. Г.Әбсәләмов. «Ак чәчәкләр»
7. А.Гыйләҗев. «Җомга көн, кич белән»
8. Г.Афзал. «Өф-өф итеп»
9. Р.Мингалим. «Сап-сары көзләр»
10. Р.Әхмәтҗәнов. «Сандугач керде күңелгә», «Әкияттән»
11. Ш. Хөсәинов. «Әниемнең ак күлмәге (Әни килде)»

Язучылар биографиясе белән танышу

1. Ф.Әмирхан.
2. Г.Ибраһимов.
3. А.Гыйләҗев
4. Г.Камал.
5. Ш.Хөсәинов
6. Р.Мингалим.

Тәрҗемәләр

1. А.Пушкин «Пәйгамбәр»

№	**Бүлекнең исеме**	**Бүлекнең төп эчтәлеге**	**Сәгатьләр саны**
1	Халык авыз иҗатыннан – язма әдәбиятка.	Татар әдәбиятының барлыкка килү тарихы. Төрки татар әдәбиятының чорларга бүленеше. Төркиләр турында культурологик белешмә.Халык авыз иҗатының язма әдәбиятка йогынтысы. Язу барлыкка килү. Беренче язма истәлекләр. Рун язулы истәлекләр. Мәхмүд Кашгариның «Диване лөгатет-төрк» китабы. Мәрсия жанрының барлыкка килүе.Татар әдәбиятында мәрсия һәм мәдхия. Әхмәт Ясәви, Сөләйман Бакыргани иҗатлары. “Идегәй” дастаны. **Әдәбият теориясе. Мәдхия һәм мәрсия жанрлары тарихы. Трагедия. Әдәби тәнкыйть. Төрки-татар дөньясында дини-суфичыл әдәбият.** XVII гасыр язучысыМәүлә Колый иҗаты. Хикмәтләр. Төрки-татар дөньясында дини-суфичыл әдәбият. Төрекмән шагыйре Мәхтумколый Фираги иҗаты. Р. Миңнуллин тәрҗемәсендә бирелгән газәлләре.Борынгы шагыйрьнең фәлсәфәсе.	5
2	XIX гасыр әдәбияты	XIX гасыр татар әдәбияты тарихына кыскача күзәтү. XIX гасыр поэзиясенә күзәтү. XIX гасыр шагыйрьләре. Ә. Каргалый, Һ. Салихов, Г. Кандалый, Г. Чокрый, Г. Сәмитова, Акмулла шигырьләреннән афоризмнар уку. Афоризмнар. XIX гасырның икенче яртысында татар прозасы. Мәгърифәтчелек реализмы. **Әдәбият теориясе: мәгърифәтчелек релизмы.** Муса Акъегетзадә. Тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Хисаметдин менла» романын уку. Дөньяви һәм дини белем, яхшы ата-ана тәрбиясе алган,	8

		әдәпле, һөнәрле, үзен халыкка хезмәт итүгә багышлаган мулла образының бирелеше. Татар халкына хезмәт итү. Мәгърифәтчелек идеяләренең бирелеше. Риза Фәхретдинов. Язучының биографиясе.«Әсма, яки Гамәл вә җәза» романын уку. Гаиләдә тәрбия проблемасы. Хатын-кыз образларының үзенчәлеге. Заһир Бигиев. Язучының биографиясе. «Меңнәр, яки Гүзәл кыз Хәдичә» романын уку. Татар әдәбиятында беренче детектив роман. Шакир Мөхәммәдев. «Япон сугышы, яки Доброволец Батыргали агай» повестен уку. Чын һәм ялган ватанпәрвәрлек. Әсәрдә яктыртылган сатирик образ. **Әдәбият теориясе.Тартмалы композиция. Кысалы кыйсса.**	
3	Драма жанрының үсеш юлы	Габдрахман Ильяси. Беренче татар драматургы. Язучының биографиясе.«Бичара кыз» драмасын уку. Гади сюжет. Гаиләдә хатын-кыз бәйсезлеге идеясе. Галиәсгар Камал. Драматургның тормыш юлы һәм иҗаты. «Беренче театр» комедиясен уку**.** Татарларда драматургия жанры тууның каршылыкларын күрсәткән әсәр. Бер гаилә эчендә театрга төрлечә караш. Әсәрдә юмор.Сатираю Хәмзә бай образы. **Әдәбият теориясе:комедия, трагикомедия.** Шәриф Хөсәенов. Тормыш юлы һәм иҗаты. «Әниемнең ак күлмәге» («Әни килде») драмасын уку**.** Аналар һәм балалар арасындагы мөнәсәбәтләр. Балаларның ата-ана алдындагы хокуклары һәм бурычлары. Ялгыз, карт, ярдәмгә мохтаҗ ата-аналар проблемасы. Персонажларның күңел чисталыгы. Капма-каршы геройлар. Илһам Шакиров башкаруында “Кичер мине, әнкәй” җырын тыңлау. “Ана образы” темасына әңгәмә. Сочинение.	5
4	XX гасыр башы	Габдулла Тукай. Тукайның әдәби мирасы. «Ана догасы» шигырен уку һәм	3

	әдәбияты	анализлау.Ана һәм бала мөнәсәбәте. Ана догасының көче. Әниләргә тирән мәхәббәт хисләре. “Тукайча татар кодексы” материалын уку. Кешенең тормыштагы урыны, хокуклары һәм бурычлары. Разил Вәлиевнең «Кеше» шигыре. Фатих Әмирхан. «Хәят» повестеннан өзек уку һәм анализлау. Татар һәм рус гаиләләре арасындагы бик яхшы мөнәсәбәтләр. Милли традицияләрнең саклануы. Гаилә коруда туган фикер каршылыклары. Хыял һәм чынбарлык. Геройның портреты. Әхмәт Рәшитнең “Беренче мәхәббәт” җырын тыңлау. Бәхет һәм мәхәббәт турында әңгәмә.	
5	XX гасырның иң яхшы әсәрләре	Галимҗан Ибраһимов. Тормыш һәм иҗат юлын кабатлау һәм тулыландыру. «Сөю — сәгадәт» хикәясен уку һәм әсәр буенча фикер алышу. Мәхәббәт турында күренекле шәхесләрнең афоризмнары. Әмирхан Еники. «Әйтелмәгән васыять» әсәрен уку һәм анализлау. Ялгыз карт ана һәм аның балаларының проблемасы. Балаларның ярдәмгә мохтаҗ аналары алдында бурычлары һәм хокуклары.Кайгыртучанлык.Кеше һәм гаилә, кеше һәм җәмгыять мөнәсәбәтләре. Өлкән кешенең психологиясе.Туган тел проблемасы.”Васыять” төшенчәсенең философик мәгънәсе.Этнографик детальләр. Һәр халыкның рухи мирасын саклау проблемасы. Габдрахман Әпсәләмов. Тормыш юлы һәм иҗаты. «Ак чәчәкләр» романыннан өзек уку. Татар әдәбиятында табиблар тормышына багышланган сюжет. Табиб этикасы. ”Мәрхәмәтле табиб” төшенчәсе. «Ак чәчәкләр» дигән символның мәгънәсен ачыклау. Аяз Гыйләҗев. Тормыш юлы һәм иҗаты. «Җомга көн, кич белән...» әсәрен уку. Мәрхәмәтле, әмма балалары тарафыннан ташланган хатын-кыз образы.Соңарган мәхәббәт. Мәрхәмәтле яшь рәис образы. Балаларның ата-ана алдында бурычлары. Түзем татар хатын-кызы образының фиҗигасе. «Татарның милли кыңгыравы». Миләүшә Хәбетдинова хезмәте белән танышу. Рөстәм Мингалим.Язучының биографиясе.	8

		«Сап-сары көзләр» хикәясен уку һәм анализлау. Туган як табигате. Бөек Ватан сугышы елларында һәм сугыштан соңгы авыр елларда авылдагы тормыш. Кешеләр арасындагы мөнәсәбәтләр. Балалар турында кайгырту. Фәнис Яруллин. «Лаеклы кияү» хикәясе. Сатирик әсәр. Тормыш юлдашын сайлау проблемасы. Бүгенге тормыш белән бәйләнеше. **Әдәбият теориясе: сатира**	
6	Публицистика	Миргазиян Юныс. Публицистика. Жанр үзенчәлекләре. Стиль. Су, күк һәм җир турында хикәяләр. Публицистик жанрда иҗат ителгән хикәяләр. **Әдәбият теориясе: публицистика жанры. Стиль.** **Йомгаклау контроль эше. Ел буена үтелгәннәрне кабатлау.**	2
7	Поэзия	Рөстәм Мингалим. «И сары көз!», «Үпкәләрмен кебек» лирик шигырьләре. Персонификация. Гамил Афзал. Шагыйрьнең тормыш юлы һәм иҗаты турында белешмә. «Өф-өф итеп» шигыре. Бала тәрбияләү темасы. Дөрес бирелмәгән тәрбиянең аяныч нәтиҗәләре. Рәшит Әхмәтҗанов. Тормыш юлы һәм иҗаты турында кыскача белешмә. «Сандугач керде күңелгә», «Әкияттән» шигырьләре. Газинур Морат. «Һәркем үзенчә тәхетле...» шигыре. Әдәбият теориясе. Подтекст Зиннур Мансуров. «Ятим Су анасы» шигыре.Гакыйль Сәгыйров. «Тыңла мине, аппагым» шигыре. Марсель Галиев. «Яшәү фәне» шигыре.Разил Вәлиев. «Туган телдә дәшсәм генә», шигыре.	2
8	Тәрҗемә әсәрләр	Александр Пушкин. «Пәйгамбәр» шигырен уку. Габдулла Тукай. «Пәйгамбәр» шигыре. Чагыштырма анализ. Тукай	1

		шигыренең тууы. А. Пушкин “ Мин үземә һәйкәл салдым...” Харрас Әюп. «Китап тотып кулга» шигыре**.**	
	Барлыгы :		34

Тематик планлаштыру
5 нче сыйныф

№	Бүлек	Эчтәлек элементлары белән дәрес темасы
1	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык әсәрләренә	Кереш. Үткәрне кабатлау. Фольклор. Фольклорның кече жанрлары. *Балалар фольклоры: табышмаклар, такмаклар, санамышлар, мәзәкләр.*
2	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык әсәрләренә	**БСҮ**.Фольклор. Фольклорның кече жанрлары. Бишек җырлары. *Бишек җырларын тыңлау.* **Әдәбият теориясе: фольклор, халык авыз иҗаты.**
3	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык әсәрләренә	Татар халык әкиятләре: хайваннар турында,көнкүреш, тылсымлы әкиятләр. *«Ак байтал» татар халык әкияте.*
4	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык әсәрләренә	Тылсымлы әкиятләр элементлары. Атлар турында мәкальләр. *Көнкүреш темасына халык әкияте " Үги кыз ".*
5	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык әсәрләренә	**БСҮ.**Хайваннар турында әкият. *"Хәйләкәр төлке ".*
6	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык	Сайлап уку. *Солдат балтасы, "Өч каурый", "Камыр-батыр","Котон Иваныч".*

	әсәрләренә	
7	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык әсәрләренә	Мәсәл. Халык иҗаты белән чагыштыру. Охшашлык һәм аерма. Г.Тукай, А. Исхак, И. Крылов (тәрҗемәдә). *Әдәбият теориясе: фантастик элементлар, әкиятләр поэтикасы (термин исеменнән башка), әкият төрләре, әкиятләр композициясе, чагыштыру, кабатлаулар, башы, ахыры, әкиятләр кульминациясе, гипербола, эпитет, әкиятләрнең вариативлыгы.*
8	Халык авыз иҗаты. Фольклордан авторлык әсәрләренә	Г. Шмакова мәсәлләре. Яңа материалны үзләштерү. Дәреслек, сүзлек белән эш. Мәсәл композициясе. Мәсәл сюжеты. Әхлак. Аллегория. **Әдәбият теориясе: мәсәл жанры, иносказания, аллегория, мораль. Мәсәл персонажлары.**
9	Урта гасыр әдәбияты үрнәкләре. XIX гасыр әдәбияты	Шагыйрь Кол Гали турында белешмә. «Кыйссаи Йосыф» поэмасы. *Өзек уку. Поэманың кыскача сюжеты. Татар халкы өчен поэманың әһәмияте.*
10	Урта гасыр әдәбияты үрнәкләре. XIX гасыр әдәбияты	Каюм Насыйри. Тормыш юлы, иҗаты белән танышу. *Язучының "Патша белән карт","Бай белән ялчы" хикәяләрен уку.*
11	Урта гасыр әдәбияты үрнәкләре. XIX гасыр әдәбияты	К.Насыйри хикәяләренең халык иҗаты белән дәвамчанлыгы. *"Әбүгалисинә"әсәрен уку. Белемнең роле, әһәмияте турында әңгәмә.* **Әдәбият теориясе: борынгы хикәятләр композициясе, обрамлы хикәя, ящик композиция, " тәрбияви» хикәяләр.** К.Насыйри музеена виртуаль экскурсия.
12	XX гасыр башы әдәбияты, XX гасырның 20-30 еллары әдәбияты	Габдулла Тукай. Шагыйрьнең биографиясе. Шагыйрьнең балалар өчен язылган башлангыч сыйныфтагы шигырьләре. *"Су анасы»поэмасын уку.*
13	XX гасыр башы әдәбияты, XX гасырның 20-30 еллары әдәбияты	**БСҮ. Сочинение язу**.*«Су анасы» картинасы буенча бәйләнешле сөйләм телен үстерү.*
14	XX гасыр башы әдәбияты,	М.Сәхипгәрәева яисә «Алтын тарак»балетыннан либретто (өзек) тыңлау.

	XX гасырның 20-30 еллары әдәбияты	*Яңа Кырлай авылындагы Г. Тукай музеена виртуаль экскурсия.* **Әдәбият теориясе: әкият поэмасы, рифма, ритм.**
15	XX гасыр башы әдәбияты, XX гасырның 20-30 еллары әдәбияты	Галимҗан Ибраһимов. Язучының биографиясе. «Яз башы» хикәясен уку. *Текстта табигать. Табигатьнең образын булдыруда язучының сәнгать алымнары.* **Әдәбият теориясе: хикәя жанры, образ, пейзаж.**
16	XX гасыр башы әдәбияты, XX гасырның 20-30 еллары әдәбияты	Муса Җәлил. Шагыйрьнең биографиясе. "Алтынчәч" әсәреннән өзекләр уку. *Либреттода Тугзак ариясен тыңлау. Артистка Мөнирә Булатова турында белешмә.*
17	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Муса Җәлил. «Кызыл ромашка», «Җырларым», «Бүреләр», шигырьләрен уку һәм фикер алышу.
18	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	**БСҮ.** Рәссам Х.Якупов турында белешмә. *Харис Якуповның «Хөкем алдыннан» картинасы буенча бәйләнешле сөйләм үстерү.*
19	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	**Әдәбият теориясе: баллада Жанры.** Фатих Кәрим. Шагыйрьнең биографиясе. *«Кыр үрдәкләре», «Илем өчен», «Гармунчы аю белән җырчы маймыл» әкиятләрен уку. Әкияттә юмор.*
20	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Габдулла Алиш. Язучының биографиясе. *"Килеп җиттеләр» хикәясен уку һәм анализлау. Язучының сугыш вакытында балалар психологиясе сурәтендә осталыгы.*
21	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Сибгат Хәким. Шагыйрьнең биографиясе. «*Колын» шигырен уку һәм анализлау. Күлле Киме авылында С. Хәким музеена виртуаль экскурсия.*
22	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар	**БСҮ.**А.Пластов картинасы буенча бәйләнешле сөйләм телен үстерү. *«Фашист самолеты үтеп китте». Сугыш еллары фаҗигасе.*

	әдәбияты	
23	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Фатих Хөсни. Язучының биографиясе. «Чыбыркы» хикәясен уку һәм анализлау. *Тормыштагы белгечлекне сайлау проблемасы. Әтиләр һәм балалар проблемасы. Балалар психологиясе.*
24	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Нәби Дәүли. Язучының биографиясе. "Бәхет кайда була?» . Хезмәт сөючәнлек, тырышлык тәрбияләү. *«Җылы кар» хикәясен уку һәм фикер алышу. Гаилә, ата-аналар, баланың ике әти-әнисенең дә ихтыяҗы турында әңгәмә.*
25	Туган илем.	Нәкый Исәнбәт. Язучының биографиясе. *"Илкәем"шигырен уку. Бу җырны тыңлау.*
26	Туган илем.	Нәҗип Мадьяров. "Сиңа кайттым, туган җирем!" *Лирик геройның горурлыгы.*
27	Туган илем.	Сибгат Хәким. "Башка берни дә кирәкми!" Җырны тыңлау. *Лирик геройның горурлыгы. Төрле шагыйрьләрнең сәнгать алымнарын чагыштыру.*
28	Туган илем.	Мөдәррис Әгъләмов. Шагыйрьнең биографиясе. *“Матурлык минем белән "шигырен уку. Көнкүрештә эстетика.*
29	Туган илем.	**БСҮ.**Кадыйр Сибгатуллин. "Шишкин наратлары» шигырен уку һәм анализлау. *Шигырь белән шул исемдәге картинаны чагыштыру. Туган якның матурлыгына мәхәббәт.*
30	Тәрҗемә әсәрләр	А.Платонов. "Ягъфәр бабай" хикәясен уку һәм анализлау. *Хезмәт сөючәнлек, битарафлык, үзара ярдәмләшү, дустанә булу проблемалары.*
31	Тәрҗемә әсәрләр	**БСҮ.**Дж.Родари. "Әбиең кошчыклары" хикәясен уку һәм анализлау. *Ата-аналарның һәм балаларның хокуклары һәм бурычлары. « ташланган карт ата-аналар " проблемасы.*
32	Язучылар иҗатында юмор	5 нче сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау.**Йомгаклау контроль эше.** *Ел буена үтелгәннәрне кабатлау.*
33	Язучылар иҗатында юмор	Алмаз Гыймадиев. "Телефонлы кәҗә", "Альф интернетта", "Диана кунакта" хикәяләрен уку һәм анализлау. *Балалар тормышында һәм уеннарында нанотехнологияләр, малайның тапкырлыгы, интеллигент тәрбияләү.*
34	Язучылар иҗатында юмор	Ләбиб Лерон. "Безнең авылдан Зөһрә" хикәясен уку һәм анализлау. *"Мин песи булсам" шигырь-пародиясе .Аңлау,кабул итү, юмор куллану.*

		Әдәбият теориясе: эпиграф, юмор, пародия.
35	Язучылар иҗатында юмор	Роберт Миңнуллин. «Мин рационализатор” шигырен уку. Шәүкәт Галиев. «Эш кушарга ярамый», «Борау» шигырьләрен уку. Рафис Корбан. «Мин» шигырен уку. **Ел буе үткәннәрне йомгаклау.**

Тематик планлаштыру
6 нчы сыйныф

№	Бүлек	Эчтәлек элементлары белән дәрес темасы
1	Халык авыз иҗаты.	Кереш. Үткәрне кабатлау. Җырлар. Халык җырларының барлыкка килүе. *Җыр төрләре.*
2	Халык авыз иҗаты.	Рәшит Ваһапов һәм Илһам Шакиров кебек легендар җырчыларның башкаруында халык җырларын тыңлау. *Аларның иҗаты белән танышу*
3	Халык авыз иҗаты.	**БСҮ**.Халык җырларының төрләре: йола, әйлән-бәйлән, тарихи. Җырлар турында мәкальләр һәм әйтемнәр. *Кешеләр тормышында җырның роле.*
4	XVIII, XIX йөз әдәбияты	Габдрәхим Утыз Имәни. Биографиясе. *"Гыйлемнең өстенлеге турында", "Сәүдә тәртипләре", "Сатучы өчен кагыйдәләр", "Татулык турында" әсәрләреннән өзек уку. Гаделлек, яшьтән әхлак тәрбияләү турында әңгәмә.*
5	XVIII, XIX йөз әдәбияты	Габделҗәббәр Кандалый. Шагыйрьнең биографиясе. *"Мулла белән абыстай" шигырен уку. Аеруча мулланың кылган гамәлләренә үз фикереңне әйтү. Дәреслек, сүзлек белән эш. Толерантлык тәрбияләү.*
6	XVIII, XIX йөз әдәбияты	Кыйссаи Ибраһим “Әдһәм" хикәятен уку. *Кеше бәйсезлеге идеясе. Дөньяда гуманистик кыйммәтләр. Хезмәт кешесенә хөрмәт. Кандалый Афоризмнары. Афоризмнарны яттан өйрәнү.* *Әдәбият теориясе: сатира, юмор, афоризм.*
7	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	Габдулла Тукай. Шагыйрь биографиясеннән өстәмә мәгълүматлар. *«Туган авыл» шигырен уку. Шул ук исемдәге җырны тыңлау. Арча шәһәрендәге «Әлифба " музеена виртуаль экскурсия.*
8	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	**БСҮ**."Шүрәле" әкият-поэмасын уку.Ф.Яруллинның «Шүрәле»балеты турында мәгълүмат. *Авторлык әсәрләрен телдән халык иҗаты белән чагыштыру. Пейзаж. Былтыр һәм Шүрәле образлары. Авыл егетенең акылы һәм зирәклеге.*

		Әдәбият теориясе: поэма жанры, әкият поэмасы (кабатлау), балет, либретто (кабатлау).
9	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	Шагыйрьнең «Исемдә калганнар» автобиографик повесте . *Ятимлек проблемасы. Балалар уеннары турында фикер алышу.* **Әдәбият теориясе: автобиографик әсәр.**
10	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	Гаяз Исхакый. «Кәҗә итекләре» хикәясен уку һәм фикер алышу. *Балалар психологиясен тапшыру. Кеше тормышында дини бәйрәмнәр.*
11	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	Мәҗит Гафурри. Шагыйрьнең биографиясе. Шагыйрьнең Уфадагы музей йортына виртуаль экскурсия. *«Ана», «Ана теле» шигырьләрен уку. М.Гафури һәм Р. Вәлиевнең «Урман» шигырен уку. Чагыштыру эчтәлеген. Мотивлар билгеләмәсе. М. Гафури-пейзаж, ә Р. Вәлиевның кеше факторы, урманны саклау проблемасы. И.Шакиров Яки Х. Бигичев башкаруындагы «Урманнарга керсәм»җырын тыңлау*
12	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	**БСҮ. Сочинение язу.**И.Шишкинның «Кояш белән яктыртылган нарат»картинасы буенча инша.
13	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	Һади Такташ. Шагыйрьнең биографиясе. *«Мокамай», «Иптәшләр» , «Ак чәчәкләр» шигырьләрен уку. Укылган әсәрләр буенча әңгәмә: кечкенәдән лаеклы тәрбия, дуслык турында. «Ак чәчәкләр» анализы. Подтекст табарга. Табигать белән соклану.* **Әдәбият теориясе: лирик герой.**
14	Гасыр башы әдәбияты, 1920-1930 еллар	Ибраһим Гази. Язучының биографиясе. *"Онытылмас еллар»трилогиясеннән өзекләр уку. Сугыш еллары авырлыклары. Ачлык проблемасы.*
15	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Муса Җәлил. «Вәхшәт» , «Имән» , «Чәчәкләр» шигырьләрен уку. *Фашизмга каршы кешеләрнең нәфрәте. Ватанны Саклау. Имән Образы. Кешеләр хәтерендә үлгәннән соң тормыш турында уйланулар. Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый.*
16	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Нәби Дәүли. «Дошманнан үч алыгыз ".
17	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Хәйретдин Музай. Шагыйрьнең биографиясе. *"Бүләк ". Тыл посылкалары турында.*

18	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	**БСҮ..**А.Лактионовның «Фронттан хатлар» картинасы буенча бәйләнешле сөйләм телен үстерү.
19	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Шәйхи Маннур. Язучының биографиясе. *«Саубуллашу җыры», «Татар кызы», «Чәчәкләр һәм снарядлар» шигырьләрен уку. Сугышта хатын-кызлар роле.* ***Әдәбият теориясе: инверсия, параллелизм.***
20	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Мөхәммәт Мәһдиев. Язучының биографиясе. *"Фронтовиклар» романыннан өзекләр уку. Авылда сугыштан соңгы тормыш авырлыклары. Укуы. Мәктәптә фронтовиклар. “Укытучыма , "«Сез-иң гүзәл кеше икәнсез!».*
21	Бөек Ватан сугышы һәм сугыштан соңгы еллар әдәбияты	Шамил Маннапов. Шагыйрьнең биографиясе. *«Тыңланмаган моңнар», «Солдатта булган диләр» шигырьләрен уку. Ватанны саклау-ир-атның изге бурычы, дигән уйлар.*
22	Туган як матурлыгы	Әмирхан Еники. Язучының биографиясе. "Матурлык"хикәясен уку. *Бәдертдин Образы. Кешенең күңел матурлыгы. Ана һәм улы арасында булган мәхәббәт.* **Әдәбият теориясе: хикәя жанры.**
23	Туган як матурлыгы	Мөхәммәт Мирза. "Балачак хатирәсе" хикәясен уку. *Икмәк бәясе. Күп балалы гаиләдә тәрбия.*
24	Туган як матурлыгы	Гомәр Бәширов. Язучының биографиясе. *"Туган ягым-яшел бишек» повестеннән өзек уку.*
25	Туган як матурлыгы	**БСҮ.**Татар халкы бәйрәмнәре. *"Сабантуй»җырын тыңлау.*
26	Туган як матурлыгы	**БСҮ**.Л.Фәттахов һәм Ш. Шәйдуллин, Г. Абдулов *картиналары буенча бәйләнешле сөйләм телен үстерү*
27	Туган як матурлыгы	"Кунак кызлар килгән утырмага" дип исемләнгән өзекне уку. *Күршеләр, туганнар арасында үзара мөнәсәбәтләр. Татар халкының рухи байлыгы.* **Әдәбият теориясе: повесть жанры.**

28	Тәрҗемә әсәрләр	Антон Чехов. Тормыш юлы турында кыскача белешмә. *“Анюта” хикәясе(Ф.Хәсәнова тәрҗемәсе). Һанс Кристиан Андерсен “Борчак өстендәге принцесса”әкияте.*
29	Туган тел-изге тел. Юмор теле.	Хәсән Туфан. Шагыйрьнең биографиясе. «Туган тел» . *Туган телнең әһәмияте. Х.Туфан музеена виртуаль экскурсия.*
30	Туган тел-изге тел. Юмор теле.	6 нчы сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау.**Йомгаклау контроль эше.** Ел буена үтелгәннәрне кабатлау.
31	Туган тел-изге тел. Юмор теле.	Нажар Нәҗми. Шагыйрьнең биографиясе. «Татар теле ». *Сүзнең көче. Шигырьнең телне һәм милләтне саклауда әһәмияте.*
32	Туган тел-изге тел. Юмор теле.	Равил Фәйзуллин. Шагыйрьнең биографиясе. «Минем телем» .Шәүкәт Галиев. «Минем телем". *Туган тел өчен горурлык хисе тәрбияләү.*
33	Туган тел-изге тел. Юмор теле.	**БСҮ**.Роберт Миңнуллин. "Туган телемә" . Гәрәй Рәхим. «Ә-лә-шер туны» хикәясен уку. *Сатир. Туган телнең әһәмияте.*
34	Туган тел-изге тел. Юмор теле.	Ренат Харис. "Туган җир". Радик Фәизов. "Батыр әйтте..."хикәясен уку.
35	Туган тел-изге тел. Юмор теле.	Ибраһим Гази. "Мәүлия нигә көлде?".Гамил Афзал. "Мыек борам...»шигырен уку. **Әдәбият теориясе: юмор, сатира, ирония.** **Ел буе үткәннәрне йомгаклау.**

Тематик планлаштыру
7 нче сыйныф

№	Бүлек	Эчтәлек элементлары белән дәрес темасы
1	Халык авыз иҗаты	Кереш. Үткәрне кабатлау. Риваять . Жанр үзенчәлекләре. «Болгар каласының корылуы турында», «Сихерче кыз» риваятьләрен уку. *Эдвард Турнереллиның «Казан кальгасы» картиналары буенча әңгәмә.* **Әдәбият теориясе: рәсем ясау.**

2	Халык авыз иҗаты	Риваять. Жанр үзенчәлекләре. *«Ярканат ничек итеп дөньяны коткарган» , «Зөһрә йолдыз »* **Әдәбият теориясе: риваять.**
3	Халык авыз иҗаты	Казан ханлыгы чоры турында тарихи җырлар. *«Сөембикә китеп бара...»"Тоткын Сөембикә җыруы “* *Венера Ганиеваның «Кайт, Сөембикә!». Артистка турында мәгълүмат.*
4	Халык авыз иҗаты	«Кремль Казан ханлыгы чорында»картинасы буенча әңгәмә. *Чагыштыру тарихи фактлар. Җырлар мотивларын ачыклау.*
5	Халык авыз иҗаты	Дөнья халыклары мәкальләре. *Эпос-дастаннар. «Җик Мәргән “. Халык бәйсезлеге өчен көрәш.* **Әдәбият теориясе: тарихи җыр, эпос-дан, дан, мәкальләр, әйтемнәр.**
6	Халык авыз иҗаты	**БСҮ**. Сочинениеязу. «Күп укыган –күп белгән»
7	Урта гасыр әдәбияты (XIX гасырны кертеп)	Сәйф Сараи.Шагыйрьнең биографиясе. "*Сөһәйл вә Гөлдерсен" поэмасыннан өзекләр уку.*
8	Урта гасыр әдәбияты (XIX гасырны кертеп)	"Сөһәйл вә Гөлдерсен" поэмасыннан өзекләр уку. *Мәхәббәт турында поэма.*
9	Урта гасыр әдәбияты (XIX гасырны кертеп)	Көнчыгыш мәхәббәт сюжетлары. *Фаҗига.*
10	Урта гасыр әдәбияты (XIX гасырны кертеп)	"Мәҗмугыл-хикәят". *Көнчыгыш сюжеты падишаһ һәм вәзир турында. Мәхәббәт линиясе.* **Әдәбият теориясе: Хикәят жанры.**
11	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	Габдулла Тукай. Шагыйрь биографиясе өстәмәләр белән. *Уку һәм фикер алышу "Моңсу хатирә"очеркы.*
12	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	**БСҮ. Сочинение язу.**Рәссам Х.Казаков турында мәгълүмат.*Х.Казаковның «Кечкенә Тукай» , В. Федоровның «Өчиледән Кырлайга», Х. Якуповның «Тукай апасы Газизә белән очрашу» дигән картиналары буенча әңгәмә.. “Тукайның ачы язмышы “ дигән темага әңгәмә.*

13	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	«Милли моңнар» шигырен сәнгатьле уку, яттан уку. *«Әллүки» җырларын тыңлау. "Шагыйрь". Казанда Тукай музее.*
14	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	Әхмәт Фәйзи. Тукай " романыннан өзекләр уку. *Урал чорында шагыйрьнең тормышы. Дуслык темасы буенча әңгәмә*
15	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	Дардемәнд. Шагыйрьнең биографиясе. *«Видаг» , «Бәллү»шигырьләрен уку. Туган илгә булган сагыш мотивларын тапшыру. Шигырьләр иҗат итүдә Дардемәндның шигъри алымнары.*
16	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	Нур Әхмәдиев. Биографик мизгелләр. *"Дардемәнд»поэмасын уку. Шагыйрьнең сәнгатьчә фикере.*
17	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	Һади Такташ. Шагыйрьнең биографиясе. *"Алсу»Поэмасы. Поэма матурлык, яшьлек турында. Алсу Образы.*
18	XX гасыр башындагы әдәбият һәм сугыш башланганчы иҗат ителгән әсәрләр	Галимҗан Ибраһимов. Биографиясе. *«Табигать балалары» әсәрен уку. Бер хезмәт. Өмәләр. Крестьян тормышында аларның әһәмияте. «Өмә» җырларын тыңлау. Өмәләр турында картиналар карау.* **Әдәбият теориясе: пейзаж (кабатлау).**
19	Сугыш һәм сугыштан соңгы	Фатих Кәрим.Шагыйрьнең биографиясе. *«Бездә - яздыр...» шигырен уку. Ватанны сагыну . "Кыңгыраулы яшел гармун» лирик поэмасы. Юмор*

	чор әдәбияты	*тапшыру. Туган илгә мәхәббәт тәрбияләү. Җиңүгә ышаныч тудыру.*
20	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	**БСҮ.**Гадел Кутуй. «Рәссам» хикәясе. *Солдатларның картинага мөнәсәбәте. Картинада әни һәм бала образлары.*
21	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	Сибгат Хәким. Шагыйрьнең биографиясе. *«Бакчачылар» поэмасы. Авыл халкының Җиңүгә керткән өлеше. Авыр хезмәт көннәре.*
22	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	Әмирхан Еники. Язучының биографиясе. *«Кем җырлады?» хикәясе. Трагизм.*
23	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	Гомәр Бәширов. " Менә сиңа мә!» хикәясе. *Сугыштан соңгы еллар гаиләдәге үзара мөнәсәбәтләр, толлар хатыннар , үпкәләүләр, гафу итү проблемалары. Татар хатын-кызының хезмәтчән образы.*
24	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	Ибраһим Гази. Язучының биографиясе. *«Йолдызлы малай» хикәясе. Фашистларның явызлыгы. Үлем алдында калган малайның психологик халәте.*
25	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	Мөхәммәт Мәһдиев. Язучының биографиясе."Без-кырык беренче балалар" повестеннән өзекләр уку. *Сугыш һәм сугыштан соңгы еллар авырлыклары. Ачлык, салкынлык, түбәнәю. Аерым тел, язучының стиле. Повестьта юмор. Гөберчәк авылында М. Мәһдиев музее.* **Әдәбият теориясе: повесть жанры, автобиографик повесть, троплар, метонимия.**
26	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	Габдрахман Әпсәләмов. Язучының биографиясе. «Миңа 19 яшь иде». *Язучының аерым стиле. Һәлак булган солдатның хикәясе.*
27	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	Туфан Миңнуллин. Драматург биографиясе. «Монда тудык, монда үстек» драмасы. *Нефтьчеләр турындагы драма. Табигатьне саклау проблемасы.*
28	Сугыш һәм сугыштан соңгы чор әдәбияты	**БСҮ.**Марсель Галиев. «Нигез» повесте . *Ялгыз тал образы. Халыкның этнографик традицияләре. Мифология белән элемтә. Мәңгелек категория.* **Әдәбият теориясе: мифология.**
29	Фантастик әсәрләр	*Адлер Тимергалин. "Сәер планета" повестен уку .* *Фантастика һәм чынбарлык.*
30	Фантастик әсәрләр	7 нче сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау.**Йомгаклау контроль эше.**

		Ел буена үтелгәннәрне кабатлау.
31	Фантастик әсәрләр	Радик Фәизов. "Бер күбәләк".. Табигатьне саклау проблемасы *Арча шәһәрендәге виртуаль музее "Әдәбият һәм сәнгать музее" .*
32	Фантастик әсәрләр	Галимҗан Гыйльманов. "Ике дус һәм Ак бабай хакында кыйсса" . *Табигать турында кайгырту.* **Әдәбият теориясе: фантастика.**
33	Тәрҗемә әсәрләр	А.Пушкин. «Кышкы кич ". «Мин яратам Сезне» . *Дәреслек, дәреслек белән эш*
34	Тәрҗемә әсәрләр	М.Лермонтов. «Болытлар ". *Дәреслек, дәреслек белән эш.*
35	Тәрҗемә әсәрләр	Ел буе үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау.

Тематик планлаштыру
8 нче сыйныф

№	Бүлекләр	Эчтәлек элементлары белән дәрес темасы
1	Халык авыз иҗаты	Кереш. Үткәрне кабатлау. Л.Шагыйрьҗан “Мәктәпкә мәдхия”. Бәет жанры. Бәет төрләре.“Сөембикә бәете”.
2	Халык авыз иҗаты	“Уңмаган килен бәете”, “Рус-француз сугышы бәете”. *Яңа, уйлап чыгарылган, бүгенге көндә иҗат ителгән бәетләр. Тарихи, сатирик, трагик бәетләр.Равил Фәйзуллин “Пароход бәете”.* **Әдәбият теориясе:бәет жанры, аның төрләре.**
3	Халык авыз иҗаты	Мөнәҗәтләр. Лирик жанр буларак мөнәҗәтләр. *Мөнәҗәт- үз-үзең белән сөйләшүгә корылган монолог.* *Аллага мөрәҗәгать итеп, гөнаһлардан арынырга омтылу.* *“Мөнәҗәтем бәнем бетмәс...”* **Әдәбият теориясе**: **мөнәҗәтләр, аларның тематик төркемнәре.**
4	Урта гасыр әдәбияты	Сайади “Бабахан дастаны” (“Таһир белән Зөһрә”) дастаныннан өзекләр. *Бәхетсез мәхәббәт тарихы. Таһир-Зөһрә мәхәббәте.Геройларның портреты.* **Әдәбият теориясе:портрет, әдәбиятта күчемлелек .**

5	Урта гасыр әдәбияты	Гаруз шигырь системасы һәм газәл жанры. *Газәлнең традицион темасы.Р.Гаташ. “Газәл”, М.Мирза. “Газәл”. Гаруз шигырь системасы һәм газәл жанры турында мәгълүмат бирү.*
6	Урта гасыр әдәбияты	XVIII йөз әдәбиятына кыскача күзәтү. *Таҗетдин Ялчыголның тормыш юлы һәм иҗаты. “Рисаләи Газизә” әсәре турында белешмә.*
7	XIX гасыр әдәбияты	XIX йөз әдәбиятына кыскача күзәтү. Акмулланың тормыш юлы һәм иҗаты. *Акмулла- татар, башкорт һәм казакъ халыкларының уртак шагыйре.Афоризмга әйләнгән шигырь юллары. Акмулла фәлсәфәсе. “Дамелла Шиһабетдин хәзрәт мәрсиясе”ннән өзекләр.* *М .Әгъләмов “Акмулла арбасы” поэмасы.* **Әдәбият теориясе: мәрсия жанры.**
8	XIX гасыр әдәбияты	“Фатих Кәриминең тормфыш юлы һәм иҗаты турында белешмә. *”Морза кызы Фатыйма” әсәрен хикәяләү (парафраз). Социаль тигезсезлек проблемасы.* **Ф.Тарханова. “ XIX йөз кешесемен” шигыре.** Язучы яшәгән чор турында күзаллау булдыру.
9	XX гасыр башы, 20-30 нчы еллар әдәбияты	Габдулла Тукай. Казан чоры иҗаты. *“Пар ат” шигыре.”Бер татар шагыйренең сүзләре” шигыре. Хаклык өчен көрәшүдә шагыйрь кулындагы каләмнең роле. Проект эше.* **Әдәбият теориясе: шигырь төзелеше, гаруз шигырь системасы, силлабик шигырь. Лирика жанрлары: пейзаж лирикасы, күңел лирикасы, фәлсәфи лирика, сәяси һәм гражданлык лирикасы. Лирик герой.**
10	XX гасыр башы әдәбияты, 20-30 нчы еллар әдәбияты	Г.Ибраһимовның тормыш юлы һәм иҗаты.*“Алмачуар” хикәясе. Әсәрдән өзекләр уку, анализлау. Сүздә тору һәм тормау мәсьәләләре. Атларга мәхәббәт.*
11	XX гасыр башы әдәбияты, 20-30 нчы еллар әдәбияты	Шәриф Камал. Язучының биографиясе. *“Буранда”хикәясен уку һәм анализлау. Ана һәм бала арасындагы катлаулы мөнәсәбәт. Ана алдындагы соңгы бурычны үтәү. Соңарган очрашу.*
12	XX гасыр башы әдәбияты, 20-30 нчы еллар әдәбияты	С.Рәмиевның тормыш юлы һәм иҗаты.*“Мин”, “Син”, “Ул”, “Сызла, күңелем!” шигырьләре.*
13	XX гасыр башы әдәбияты,	Ш.Бабичның тормыш юлы һәм иҗаты.*“Бәхетем”, “Кышкы юл”, “Халкым өчен” шигырьләре.*

	20-30 нчы еллар әдәбияты	*Шигырьләрнең поэтикасы.*
14	XX гасыр башы әдәбияты, 20-30 нчы еллар әдәбияты	Н.Думавиның тормыш юлы һәм иҗаты.*“Су кызы” хикәясе.*
15	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	С.Хәким. “Җырларымда телим...”, “Клиндерләр эзлим” шигырьләрен уку. Ф.Хөсни. “Сөйләнмәгән хикәя” әсәрен уку һәм анализлау. *Бала гамьсезлеге, җавапсызлык, соңарган үкенеч.* **Әдәбият теориясе:аннотация, рецензия.** **БСҮ.**Фатих Хөснинең “Сөйләнмәгән хикәя”сенә аннотация язу.
16	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	Ш.Маннурның тормыш юлы һәм иҗаты. *“Муса” романыннан өзекләр. Муса образы. Шәйхи Маннур музеена виртуаль экскурсия.Роман жанры.*
17	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	Г. Афзалның тормыш юлы һәм иҗаты. *Г.Афзалның "Юл газабы”, “Йөз кабат” шигырьләре. Лирика жанры.*
18	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	М.Мәһдиев. **“**Кеше китә – җыры кала” повестеннән өзек. *Сугыш елларында, сугыштан соңгы авыл тормышы. Язучы стиле.*Э.Шәрифуллина**.** “Тукай күгендә”. Багышлама жанры.
19	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	М. Әгъләмовның тормыш юлы һәм иҗаты.*М. Әгъләмовның “Каеннар илендә” шигыре.*
20	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	Ф.Садриевның тормыш юлы һәм иҗаты. *Ф.Садриев “Бәхетсезләр бәхете”. Трилогиядә мәхәббәт сызыгы.* **Әдәбият теориясе: трилогия.**
21	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	Р.Харис. Тормыш юлы һәм иҗаты турында белешмә. *“Ике гөл” шигыре, “ Үзем турында үзем” шигырьләрен уку. “Тукайның мәхәббәт төшләре” драматик поэмасын уку һәм фикер алышу. Ренат Харис музее.* **Әдәбият теориясе:драма жанры.**
22	XX гасырның икенче яртысында әдәбият	С.Хәким. Шагыйрьнең тормыш юлы һәм иҗаты турында белешмә. "Бакчачылар" поэмасы.*Авыл кешеләренең җиңүгә керткән өлеше. Тылдагы авыр хезмәт.*

23	Драма жанры	М.Фәйзи. Драматургның тормыш юлы һәм иҗаты.*“Галиябану” драмасын уку һәм фикер алышу. “Галиябануның фаҗигасе нәрсәдә?” соравына җавап табу. Хәйдәр Бигичев башкаруында “Галиябану” җырын тыңлау.*
24	Драма жанры	“Моңлы бер җыр” драмасыннан өзекне уку һәм фикер алышу. *Муса Җәлилнең батырлыгына дан җырлау. Н.Арсланов “Унике батыр турында баллада”.*
25	Шигърият	Кыска шигырьләр. Р.Фәйзуллин. *“Җаныңның ваклыгын сылтама заманага...”*
26	Шигърият	Г.Рәхим. “Тик мин” шигыре. Р.Гаташ. *“Европада – татар шагыйрьләре”, “Мин дөресен сөйлим” шигырьләре. Р.Мингалим.“Сез кай яктан?” шигыре.*
27	Шигърият	СТУ. Әниләр турында җырлар. *Р.Миңнуллин. “Әнкәмнең догалары”; Р.Вәлиев. “Нигә,әни,нигә картаясың?”; М.Галиев. “Су буеннан әнкәй кайтып килә” шигырьләре.*
28	Шигърият	Р.Миңнуллин. “Шагыйрьләрнең туган җирләре”.Л.Шагыйрьҗан. “Татар шагыйренең бәясе” шигыре.
29	Шигърият	М.Вәлиев. “Болын” шигыре. Р.Зәйдулла. “Карап торам Казаныма” шигыре.
30	Хикәяләр	Ф.Латыйфи” Аяклы каза” хикәясе. Ә.Гаффар. “Ләкләк” хикәясе. *Геройларга характеристика бирү.*
31	Хикәяләр	Ф.Шәфигуллин.“Зәңгәр шугалак”. “Тау битендә күләгә” хикәясе. Р.Мөхәммәдиев.“Күңел күзе”
32	Хикәяләр	Новелла жанры. *Нәбирә Гыйматдинова “Болын патшасы”.Г.Гыйльманов иҗаты.. “Яшел тутый” новелласы.*
33	Хикәяләр	Д.Гайнетдинова.“Җан авазы” парчасы.

34	Тәрҗемә әсәрләр	А.Куприн. “Олеся” әсәре. Л.Шагыйрьҗан. “Рухи икмәк”.
35	Кабатлау	8 нче сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау

Тематик планлаштыру
9 нчы сыйныф

№	Бүлекләр	Эчтәлек элементлары белән дәрес темасы
1	Халык авыз иҗатыннан – язма әдәбиятка.	Татар әдәбиятының барлыкка килү тарихы. *Төрки татар әдәбиятының чорларга бүленеше. Төркиләр турында культурологик белешмә.Халык авыз иҗатының язма әдәбиятка йогынтысы.*
2	Халык авыз иҗатыннан – язма әдәбиятка	**Мәхмүд Кашгариның «Диване лөгатет-төрк» хезмәте.***Язу барлыкка килү. Беренче язма истәлекләр. Рун язулы истәлекләр*
3	Халык авыз иҗатыннан – язма әдәбиятка	Әхмәд Ясәви һәм Сөләйман Бакыргани иҗатлары.*Мәдхия һәм мәрсия жанрлары тарихы*
4	Халык авыз иҗатыннан – язма әдәбиятка	«Идегәй» дастаны*Әдәби тәнкыйть. «Идегәй» — эпос- дастан жанрының классик үрнәге. «Идегәй» һәм милли-этник традицияләр*
5	Халык авыз иҗатыннан – язма әдәбиятка	XVII гасыр язучысыМәүлә Колый иҗаты. Хикмәтләр. *Төрки-татар дөньясында дини-суфичыл әдәбият. Төрекмән шагыйре Мәхтумколый Фираги иҗаты. Р. Миңнуллин тәрҗемәсендә бирелгән газәлләре.Борынгы шагыйрьнең фәлсәфәсе.*
6	XIX гасыр әдәбияты	XIX гасыр татар әдәбияты тарихына кыскача күзәтү. XIX гасыр поэзиясенә күзәтү. XIX гасыр шагыйрьләре. *Ә. Каргалый, Һ. Салихов, Г. Кандалый, Г. Чокрый, Г. Сәмитова, Акмулла шигырьләреннән афоризмнар уку. Афоризмнар.XIX гасырның икенче яртысында татар прозасы. Мәгърифәтчелек реализмы.*

		Әдәбият теориясе: мәгърифәтчелек релизмы. Муса Акъегетзадә.Тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. **«Хисаметдин менла»** романын уку. Дөньяви һәм дини белем, яхшы ата-ана тәрбиясе алган, әдәпле, һөнәрле, үзен халыкка хезмәт итүгә багышлаган мулла образының бирелеше. Татар халкына хезмәт итү. Мәгърифәтчелек идеяләренең бирелеше. **Риза Фәхретдинов. Язучының биографиясе.«Әсма, яки Гамәл вә җәза» романын уку.**Гаиләдә тәрбия проблемасы. Хатын-кыз образларының үзенчәлеге. **Заһир Бигиев. Язучының биографиясе. «Меңнәр, яки Гүзәл кыз Хәдичә» романын уку.** Татар әдәбиятында беренче детектив роман. **Шакир Мөхәммәдев**. **«Япон сугышы, яки Доброволец Батыргали агай» повестен уку.**Чын һәм ялган ватанпәрвәрлек. Әсәрдә яктыртылган сатирик образ. **Әдәбият теориясе.**Тартмалы композиция. Кысалы кыйсса.XIXгасыр татар әдәбияты тарихы. XIXгасыр поэзиясе XIXгасыр шагыйрьләре.
7	XIX гасыр әдәбияты	XIXйөзнең икенче яртысындататар прозасы . Мәгърифәтчелек реализмы.**Әдәбият теориясе: мәгърифәтчелек релизмы. Муса Акъегетзадә**. Тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү.
8	XIX гасыр әдәбияты	Муса Акъегетзадәнең **«Хисаметдин менла»** романын уку. Дөньяви һәм дини белем, яхшы ата-ана тәрбиясе алган, әдәпле, һөнәрле, үзен халыкка хезмәт итүгә багышлаган мулла образының бирелеше. Татар халкына хезмәт итү. Мәгърифәтчелек идеяләренең бирелеше.
9	XIX гасыр әдәбияты	**Риза Фәхретдинов. Язучының биографиясе.«Әсма, яки Гамәл вә җәза» романын уку.**Гаиләдә тәрбия проблемасы. Хатын-кыз образларының үзенчәлеге.
10	XIX гасыр әдәбияты	**Заһир Бигиев. Язучының биографиясе. «Меңнәр, яки Гүзәл кыз Хәдичә» романын уку.** Татар әдәбиятында беренче детектив роман.
11	XIX гасыр әдәбияты	**Шакир Мөхәммәдев**. **«Япон сугышы, яки Доброволец Батыргали агай» повестен уку.**Чын һәм ялган ватанпәрвәрлек. Әсәрдә яктыртылган сатирик образ.
12	XIX гасыр әдәбияты	**Әдәбият теориясе.**Тартмалы композиция. Кысалы кыйсса.
13	XIX гасыр әдәбияты	БСҮ. «Чын һәм ялган батырлык» темасына сочинение

14	Драма жанрының үсеш юлы	**Габдрахман Ильяси. Беренче татар драматургы. Язучының биографиясе.«Бичара кыз» драмасын уку.**Гади сюжет. Гаиләдә хатын-кыз бәйсезлеге идеясе.
15	Драма жанрының үсеш юлы	Театр тарихы. Галиәсгар Камалның тормыш юлы һәм иҗаты.
16	Драма жанрының үсеш юлы	**«Беренче театр» комедиясен уку.** Татарларда драматургия жанры тууның каршылыкларын күрсәткән әсәр. Бер гаилә эчендә театрга төрлечә караш. Әсәрдә юмор.Сатира. Хәмзә бай образы. **Әдәбият теориясе:**комедия, трагикомедия.
17	Драма жанрының үсеш юлы	**Шәриф Хөсәенов.**Тормыш юлы һәм иҗаты. **«Әниемнең ак күлмәге» («Әни килде») драмасын уку.**
18	Драма жанрының үсеш юлы	«Әниемнең ак күлмәге» драмасында аналар һәм балалар арасындагы мөнәсәбәтләр. Балаларның ата-ана алдындагы хокуклары һәм бурычлары. Ялгыз, карт, ярдәмгә мохтаҗ ата-аналар проблемасы. Персонажларның күңел чисталыгы. Капма-каршы геройлар.
19	XX гасыр башы әдәбияты	**Габдулла Тукай.**Тукайның әдәби мирасы. **«Ана догасы» шигырен уку һәм анализлау.**Ана һәм бала мөнәсәбәте. Ана догасының көче. Әниләргә тирән мәхәббәт хисләре. “Тукайча татар кодексы” материалын уку. Кешенең тормыштагы урыны, хокуклары һәм бурычлары. Разил Вәлиевнең «Кеше» шигыре.
20	XX гасыр башы әдәбияты	Фатих Әмирханның тормыш юлы һәм иҗаты. Фатих Әмирханның «Хәят» повестен уку.
21	XX гасыр башы әдәбияты	**«Хәят» повестеннан өзек уку һәм анализлау**. Татар һәм рус гаиләләре арасындагы бик яхшы мөнәсәбәтләр. Милли традицияләрнең саклануы. Гаилә коруда туган фикер каршылыклары. Хыял һәм чынбарлык. Геройның портреты.
22	XX гасырның иң яхшы әсәрләре	**Галимҗан Ибраһимов**. Тормыш һәм иҗат юлын кабатлау һәм тулыландыру. **«Сөю — сәгадәт» хикәясен уку һәм әсәр буенча фикер алышу.** Мәхәббәт турында күренекле шәхесләрнең афоризмнары.
23	XX гасырның иң яхшы әсәрләре	Әмирхан Еникинең иҗаты. Әмирхан Еникинең «Әйтелмәгән васыять» әсәрен уку.
24	XX гасырның иң яхшы	«Әйтелмәгән васыять» әсәрендә күтәрелгән проблемалар.

	әсәрләре	
25	XX гасырның иң яхшы әсәрләре	**Габдрахман Әпсәләмов.**Тормыш юлы һәм иҗаты.**«Ак чәчәкләр» романыннан өзек уку.**Татар әдәбиятында табиблар тормышына багышланган сюжет. Табиб этикасы. ”Мәрхәмәтле табиб” төшенчәсе. «Ак чәчәкләр» дигән символның мәгънәсен ачыклау.
26	XX гасырның иң яхшы әсәрләре	**Аяз Гыйләҗев.**Тормыш юлы һәм иҗаты. **«Җомга көн, кич белән...» әсәрен уку.** Мәрхәмәтле, әмма балалары тарафыннан ташланган хатын-кыз образы.
27	XX гасырның иң яхшы әсәрләре	«Татарның милли кыңгыравы». Миләүшә Хәбетдинова хезмәте белән танышу
28	XX гасырның иң яхшы әсәрләре	**Рөстәм Мингалим.**Язучының биографиясе. **«Сап-сары күзләр» хикәясен уку һәм анализлау.** Туган як табигате. Бөек Ватан сугышы елларында һәм сугыштан соңгы авыр елларда авылдагы тормыш. Кешеләр арасындагы мөнәсәбәтләр. Балалар турында кайгырту.
29	XX гасырның иң яхшы әсәрләре	**Фәнис Яруллин. «Лаеклы кияү» әкияте.**Сатирик әсәр. Бүгенге тормыш белән бәйләнеше. **Әдәбият теориясе: сатира**
30	Публицистика	**Миргазиян Юныс. Публицистика. Жанр үзенчәлекләре. Стиль. Су, күк һәм җир турында хикәяләр.** Публицистик жанрда иҗат ителгән хикәяләр. **Әдәбият теориясе: публицистика жанры. Стиль.**
31	9 нчы сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау	Йомгаклау контроль эше. Ел буена үтелгәннәрне кабатлау.
32	Поэзия	Рөстәм Мингалимнең «И сары көз!», «Үпкәләрмен кебек» шигырьләре. Персонификация
33	Поэзия	Гамил Афзалның «Өф-өф итеп», «Шигърият, син көчлеләргә ялчы түгел» шигырьләре
34	Тәрҗемә әсәрләр	**Александр Пушкин. «Пәйгамбәр» шигырен уку.** **Габдулла Тукай. «Пәйгамбәр» шигыре**. Чагыштырма анализ. Тукай шигыренең тууы. **А. Пушкин “ Мин үземә һәйкәл салдым...”** **Харрас Әюп. «Китап тотып кулга» шигыре.**